

PB

1987

12

Grudzień

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

MIESIĘCZNIK STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

Wkładka

Wzorcowe dokumenty konieczne przy realizacji Wytycznych Ministra Kultury i Sztuki w sprawie działalności i organizacji bibliotek zakładowych.

TREŚĆ

- Barbara Białkowska 3 PERSPEKTYWICZNY PROGRAM DOSKONALENIA ZAWODOWEGO INSTRUKTORÓW CZYTELNICZWA DZIECIĘCEGO WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH
- Alfred Puzio: 7 Z ŻAŁOBNEJ KARTY — FRANCISZEK SZYMICZEK
- Cecylia Z. Galczyńska 8 O TWORZENIU BYTÓW NIEPOTRZEBNYCH CZYLI O BIBLIOGRAFIACH GMINNYCH
- Lech Michalski: 11 ZE SZCZYTÓW NIE WSZYSTKO WIDAĆ
- Radosław Cybulski: 13 WYBRANE PROBLEMY BUDOWNICTWA BIBLIOTECZNEGO W RFN
- Lucjan Biliński: 18 POLONIKA WŚRÓD LITEWSKICH EKSLIBRISÓW
- Juliusz Wasilewski: 20 STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH 1917—1987
- Andrzej Kempa: 27 ZJAZD BIBLIOFILÓW
- Anna Kwiatkowska: 29 KARTOTEKI — APARAT POMOCNICZY GROMADZENIA ZBIORÓW
- Alina Mitan: 31 W NASZEJ BIBLIOTECE. KONSPEKT LEKCJI W KL. II SZKOŁY PODSTAWOWEJ
- Jerzy Bednarz: 32 PRAWO BIBLIOTECZNE
- L. Kotecka: 35 40 LAT BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W GORZOWIE WIELKOPOLSKIM
- wkładka REGULAMIN DLA CZYTELNIKÓW BIBLIOTEKI ZAKŁADOWEJ. ZAKRES OBOWIĄZKÓW, CZYNNOSCI I UPRAWNIENI KIEROWNIKA BIBLIOTEKI ZAKŁADOWEJ (OSOBY PROWADZĄCEJ BIBLIOTEKĘ) I POZOSTAŁYCH PRACOWNIKÓW

Nakładem — Wydawnictwa „Czasopisma Wojskowe”, ul. Grzybowska 77
00-590 Warszawa tel. 20-42-85.

REDAKTOR NACZELNY: Władysława Wasilewska, **KOLEGIUM DORADCZE:** Małgorzata Broll, Jan Burakowski, Jadwiga Chłopecka, Marcin Drzewiecki, Andrzej Kempa, Krystyna Kuźmińska, Józef Lewicki (przewodniczący), Danuta Przemieniecka.

REDAKTOR TECHNICZNY: Elżbieta Matusiak

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Adres redakcji i administracji: 00-953 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7, tel. 27-08-47
Cena zł 90,—. Prenumerata kwartalna 270,— zł. Podpisano do druku i druk ukończono w listopadzie 1987 r. Nakład 21 900 egz. Ark. druk. 3.00, ark. wyd. 5.00
Papier ilustr. V kl., 70 g.

Wojskowa Drukarnia w Gdyni. Zam. 0781 z 1987 r. M-5

KORRESPONDENCI TERENOWI: CHEŁM — Irena Muda — Woj. Bibl. Publ., plac Tysiąclecia 3, tel. 520-61, GORZÓW WIELKOPOLSKI — Lucyna Kotecka — Woj. Bibl. Publ., ul Łokietka 27, tel. 239-47, OPOLE — Janina Kościów — Filia nr 4 Woj. Bibl. Publ., plac Hanki Sawickiej, tel. 450-30. TARNÓW — Zofia Rogowska — Woj. Bibl. Publ., ul. Staszica 6, tel. 22-20-93.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

UKAZUJE SIĘ OD ROKU 1949

Grudzień 1987

Perspektywiczny program doskonalenia instruktorów czytelnictwa dziecięcego wojewódzkich bibliotek publicznych

BARBARA BIAŁKOWSKA

DOŚWIADCZENIA Z CYKLU SZKOLENIOWEGO W LATACH 1981—1986

W roku 1981 ogólnopolskim seminarium dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego bibliotek wojewódzkich w Szczecinie rozpoczęto realizację cyklu doskonalenia zawodowego tej grupy bibliotekarzy, współorganizowanego przez MKiS, Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy, Bibliotekę Narodową i kolejno przez różne biblioteki wojewódzkie.

Kilkuletni cykl szkoleniowy, którego założenia programowe były prezentowane na łamach prasy fachowej¹, udało się w całości zrealizować. W latach 1981—1986 odbyło się sześć ogólnopolskich 3-dniowych seminariów dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego ze wszystkich bibliotek wojewódzkich (ogółem ok. 60 osób każdorazowo). Trud organizacyjny i rolę gospodarzy podejmowały kolejno: WiMBP w Szczecinie, WiMBP we Wrocławiu, WBP w Zielonej Górze, WBP w Tarnobrzegu, Bibl. Publiczna m.st. Warszawy oraz WBP i MBP im. Raczyńskich w Poznaniu. Niech mi będzie wolno w tym

miejsu w imieniu własnym, jako prowadzącej obrady, oraz wszystkich uczestników serdecznie podziękować dyrekcjom i zespołom (szczególnie instruktorским) tych bibliotek za atmosferę serdeczności i zaangażowanie w organizację pobytu, obrad oraz hospitacji placówek bibliotecznych w terenie.

Tematyka seminariów ogólnopolskich objęła następujące problemy:

1. Zakres specjalizacji instruktora i jego warsztat pracy.
2. Porządkowanie księgozbiorów dla dzieci w bibliotekach publicznych (zasady doboru, problemy klasyfikacji literatury dla dzieci i młodzieży oraz prowadzenia katalogów rzeczowych).
3. Problemy czytelnictwa najmłodszych.
4. Biblioteki publiczne wobec potrzeb czytelnicych uczniów (warsztaty informacyjne i przysposobienie czytelnicze dzieci i młodzieży).
5. Problemy czytelnictwa młodzieży dorastającej.
6. Kształtowanie aktywności kulturalnej w pracy bibliotek dla dzieci i młodzieży.

Podczas każdego z seminariów — poza częścią wykładową i dyskusjami — jeden dzień poświęcony był na hospitację bibliotek na terenie województwa pełniące go rolę gospodarza, co pozwalało rozsze-

¹ B. Białkowska: *Nowy program doskonalenia instruktorów czytelnictwa dziecięcego*. „Bibliotekarz” 1982 nr 4 s. 86—89.

Organizatorzy seminariów dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego w latach 1981—1986

Rok	Seminaria ogólnopolskie	Międzywojewódzka wymiana doświadczeń					
		grupy					
		krakowska	lubelska	łódzka	olsztyńska	szczecińska	wrocławska
1981	WiMBP Szczecin						
1982	WiMBP Wrocław	MBP Kraków	WBP Lublin		WBP Olsztyn	WiMBP Szczecin	
1983	WBP Zielona Góra	MBP Kraków	WBP Lublin	MBP Łódź	WBP Gdańsk	WBP Piła	WBP Opole
1984	WBP Tarnobrzeg	WBP Krosno	WBP Lublin	MBP Łódź	WBP Elbląg	MBP Poznań	WBP Opole
1985	BP m. st. Warszawy	WiMBP Katowice	WBP Przemyśl	MBP Łódź		WiMBP Słupsk	WBP Jelenia Góra
1986	WBP Poznań	WiMBP Bielsko-Biała	WBP Radom	MBP Łódź			WBP Opole

rzac i wymieniać doświadczenia w zespole instruktorów oraz programowo kończyło się ustaleniem zadań na okres międzyseminaryjny. Zadania te miały na celu pobudzić pracę samokształceniową instruktorów, ale też inspirować do uporządkowania własnych warsztatów pracy oraz bibliotek obsługujących dzieci i młodzież, a także kształcić umiejętność ich oceny. Te systematyczne działania pozwalały na pogłębianie wiedzy i umiejętności, zwłaszcza instruktorom o małym doświadczeniu zawodowym, oraz na dostrzeganie nowych problemów i potrzeb modernizacyjnych w pracy bibliotek dla dzieci i młodzieży. Seminarium towarzyszyła giełda pomocy metodycznych do pracy z dziećmi i młodzieżą, doraźnie organizowana z materiałów przywiezionych przez instruktorów (najciekawsze były wyróżniane nagrodami).

Cykl szkoleniowy wspomagały spotkania instruktorów w mniejszych, bardziej kameralnych sześciu grupach: krakowskiej, lubelskiej, łódzkiej, olsztyńskiej, szczecińskiej i wrocławskiej. Były to międzywojewódzkie wymiany doświadczeń, przywarsztatowe dyskusje nad problemami pracy instruktorskiej w zbliżonych re-

gionach i środowiskach oraz wymiana praktycznych rozwiązań organizacyjnych i materiałów pomocnych przy wykonywaniu zadań międzyseminaryjnych. W czasie pięciu lat (1982—1986) odbyło się 25 tego typu seminariów, których organizatorami były różne biblioteki wojewódzkie z poszczególnych grup regionalnych (zob. tab. 1).

Na ogólnopolskim seminarium w r. 1986 w Poznaniu przeprowadzony został sondaż ankietowy dotyczący propozycji tematycznych i organizacyjnych przyszłych seminariów doskonalenia zawodowego instruktorów czytelnictwa dziecięcego. Z doświadczeń dotychczasowej realizacji cyklu doskonalenia oraz z przeprowadzonego sondażu wynikają następujące wnioski:

● Konieczność kontynuowania systematycznego doskonalenia zawodowego instruktorów czytelnictwa dziecięcego bibliotek wojewódzkich.

● Przyjęcie nowego długofalowego programu z uwzględnieniem koniecznych modyfikacji organizacyjnych, które zakładają:

a) przemiennosc (co drugi rok) seminariów ogólnopolskich (w których uczest-

**Program tematyczny doskonalenia zawodowego instruktorów
czytelnictwa dziecięcego bibliotek wojewódzkich na lata 1987—1997**

Seminaria ogólnopolskie		Seminaria międzywojewódzkie	
1987	Obsługa dzieci w bibliotekach publicznych na wsi (rozmiary czytelnictwa dzieci i problemy organizacyjne obsługi dzieci i młodzieży w bibliotekach ogólnych).	1988	Organizacja obsługi dzieci w bibliotekach publicznych ogólnych.
1989	Literatura i czytelnictwo dzieci i młodzieży (współczesny stan wiedzy i badań).	1990	Formy kształtowania kultury czytelniczej dzieci i młodzieży w bibliotekach publicznych.
1991	Biblioteki dla dzieci i młodzieży (systemy organizacyjne i perspektywy innowacyjne).	1992	Kierunki unowocześniania polskich bibliotek publicznych dla dzieci i młodzieży.
1993	Obsługa dzieci niepełnosprawnych w bibliotekach publicznych.	1994	Problemy organizacji obsługi dzieci niepełnosprawnych w bibliotekach publicznych.
1995	Specjalizacja instruktora czytelnictwa dziecięcego (warsztat pracy i funkcja, system nadzoru instrukcyjnego a organizacja szkoleń).	1996	Formy pracy z młodzieżą szkół ponadpodstawowych w bibliotekach publicznych.

niczą wszyscy instruktorzy ds. czytelnictwa dziecięcego) z międzywojewódzką wymianą doświadczeń (w grupach regionalnych ustalonych na nowo),

b) ustalenie ogólnej tematyki dla obu typów seminariów na kolejny rok szkoleniowy,

c) zachowanie dotychczasowych ramowych zasad organizacji obu typów szkoleń z niewielkimi koniecznymi modyfikacjami.

⊙ Zmiana systemu giełdy materiałów metodycznych:

a) selekcja dwustopniowa — seminaria międzywojewódzkie typują najciekawsze materiały z poszczególnych grup regionalnych,

b) powielanie i rozsyłanie materiałów nagromadzonych na seminariach ogólnopolskich wszystkim instruktorom wojewódzkim.

⊙ Program systematycznego doskonalenia zawodowego instruktorów czytelnictwa dziecięcego nakłada na biblioteki wojewódzkie następujące obowiązki:

a) planowanie w budżecie kosztów związanych ze szkoleniem,

b) organizowanie dla instruktora podejmującego tę specjalizację hospitacji warsztatowej w innym zespole biblioteki wojewódzkiej,

c) orgaizowanie seminariów międzywojewódzkiej wymiany doświadczeń kolejno przez wszystkie biblioteki wchodzące w skład danej grupy regionalnej,

d) zapraszanie na międzywojewódzkie seminaria w grupach regionalnych również innych instruktorów zajmujących się biblioteczną obsługą dzieci (instruktorów miejskich, rejonowych, dzielnicowych, oddziałów terenowych), ewentualnie również wybranych bibliotekarzy z wzorcowych bibliotek dla dzieci z terenu województwa uczestniczących w danym zespole seminaryjnym (po uzgodnieniu zgłoszeń).

Stale obserwowana rotacja w zespole instruktorskim wskazała nie tylko potrzebę kontynuowania szkolenia i doskonalenia tej grupy pracowników bibliotek, ale i niezbędność zapewnienia im pomocy w pracy samokształceniowej. Służyć temu będzie tomik materiałów metodycznych złożony z wybranych referatów i zestawień bibliograficznych (opracowany na podstawie zrealizowanego już cyklu szkoleniowego), który ukaże się staraniem Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy. Instruktorzy sugerowali również opracowanie poradnika dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego, który

obok poradnika *W bibliotece dla dzieci*² stanowiły podstawowy podręcznik dla podejmujących tę specjalizację.

PROJEKT PROGRAMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO INSTRUKTORÓW CZYTELNICZWA DZIECIĘCEGO NA LATA 1987—1997

Przyjmując koncepcję przemienności seminariów ogólnopolskich i międzywojewódzkich, niezbędne okazuje się przedłużenie seminariów ogólnopolskich do czterech dni, aby można było znaleźć czas na omówienie wniosków i postulatów z dyskusji na seminariach międzywojewódzkich oraz na zapoznanie się z wytypowanymi w grupach regionalnych materiałami metodycznymi do pracy bibliotecznej z dziećmi.

Propozycję tematyczną programu doskonalenia zawodowego instruktorów na lata 1987—1997 przedstawia tabela 2. Ukazuje ona równoległość tematów omawianych na seminariach ogólnopolskich i dyskutowanych bardziej szczegółowo w zespołach regionalnych na seminariach międzywojewódzkich.

Zasady organizacyjne cyklu szkoleniowego zachowują ogólny schemat dotychczasowy, z niewielkimi modyfikacjami związanymi z przemianym cyklem realizacji obu form szkolenia.

Seminaria ogólnopolskie (4-dniowe), w których uczestniczy zespół instruktorów ze wszystkich bibliotek wojewódzkich, z konieczności muszą mieć charakter bardziej ogólny, konferencyjny. Powinny one uwzględniać:

a) wykłady i referaty dotyczące określonej programem tematyki (przy stałym uwzględnianiu przynajmniej jednego tematu wiążącego się z literaturą dla dzieci i młodzieży),

b) hospitację bibliotek na terenie województwa organizującego seminarium, ze szczególnym uwzględnieniem problemów, które są tematem seminarium,

c) przekazanie sprawozdań i przedyskutowanie wniosków zgłaszanych na seminariach międzywojewódzkich,

d) prezentowanie na giełdzie ogólnopolskiej i wyróżnianie nagrodą oraz powieleniem najlepszych materiałów metodycznych do pracy z dziećmi, wytypowanych na seminariach międzywojewódzkich w roku poprzednim,

e) określenie zadań samokształceniowych dla instruktorów na okres międzyseminaryjny.

Seminaria międzywojewódzkie mają nadal charakter wymiany doświad-

czeń i szkolenia przywarsztatowego w mniejszych zespołach, o bardziej praktycznym i seminaryjnym nastawieniu, zakładające większą aktywność wszystkich uczestników:

a) w międzywojewódzkiej wymianie doświadczeń uczestniczą instruktorzy czytelnictwa dziecięcego z bibliotek wojewódzkich należących do danej grupy regionalnej oraz instruktorzy terenowi zajmujący się biblioteczną obsługą dzieci i młodzieży (rejonowi, dzielnicowi) i ewentualnie wybrani bibliotekarze z wzorcowych bibliotek dziecięcych,

b) w programach seminariów międzywojewódzkich obowiązkowo należy uwzględnić wymianę doświadczeń i relacje wszystkich uczestniczących z podejmowanymi pracami,

c) program seminarium międzywojewódzkiego powinien uwzględniać problemy pracy bibliotecznej specyficzne dla danego regionu oraz zagadnienie gromadzenia i popularyzacji literatury dotyczącej wiedzy o regionie,

d) z materiałów metodycznych przywiezionych na giełdę należy wytypować najlepsze i najciekawsze w każdej z grup regionalnych na przyszłoroczne seminarium ogólnopolskie,

e) międzywojewódzkiej wymianie doświadczeń towarzyszy hospitacja bibliotek i form pracy z dziećmi na terenie województwa będącego organizatorem seminarium w danym roku,

f) organizatorami międzywojewódzkiej wymiany doświadczeń są kolejno wszystkie biblioteki wojewódzkie uczestniczące w określonym zespole regionalnym.

Na najbliższym seminarium ogólnopolskim będzie dyskutowana propozycja dotycząca składu grup regionalnych do międzywojewódzkiej wymiany doświadczeń. Prezentuje ją wykaz na str. 7.

Mamy nadzieję, że zarówno wypracowane formy doskonalenia zawodowego, jak i przedstawiony perspektywiczny program seminariów oraz projektowane publikacje o charakterze pomocy szkoleniowych dla instruktorów pozwolą na systematyczne podnoszenie ich kwalifikacji. Efekty szkoleniowe zależne będą jednak w pierwszym rzędzie od stabilności tej grupy oraz od poziomu wykształcenia, a zwłaszcza od doświadczenia zawodowego bibliotekarzy przyjmowanych do pracy instruktorskiej. Dotychczasowe doświadczenia szkoleniowe wskazują, że na każdym seminarium ogólnopolskim ok. 1/4 uczestników jest po raz pierwszy, a 1/3 ma staż specjalistyczny nie dłuższy niż rok. Toteż wydaje się, że niezbędne są ustalenia i decyzje dotyczące zakresu służbowych obowiązków instruktorów oraz wymogów kwalifikacyjnych do podejmowania pracy na tym stanowisku, a co za tym idzie odpowiednie wynagra-

² *W bibliotece dla dzieci*. Poradnik metodyczny. Praca zbior. pod. red. I. Stachelskiej. Wyd. 2 popr. i uzup., Wwa : SBP, 1972.

dzanie tej trudnej, wymagającej dyspozycyjności, w dużym stopniu terenowej pracy.

Stabilność grupy instruktorów, ich doświadczenie zawodowe i poziom kwalifikacji są niezbędnym warunkiem właściwej obsługi czytelniczki dzieci i młodzieży w bibliotekach publicznych. Instruktorzy bowiem nie tylko nadzorują i szkolą bibliotekarzy pracujących w terenie, ale inicjują i inspirować zarówno formy pracy z czytelnikami, jak i formy organizacji wewnętrznej oraz mają na uwadze sprawę wyposażenia bibliotek obsługujących tę kategorię użytkowników. Ich kompetencja, wiedza, a zwłaszcza wyobraźnia twórcza i postawa innowacyjna to czynniki niezbędne dla procesu modernizacji bibliotek w zakresie obsługi dzieci i młodzieży, czyli w procesie kształtowania podstaw czytelnictwa powszechnego.

**GRUPY REGIONALNE
DO MIĘDZYWOJEWODZKIEJ
WYMIANY DOŚWIADCZEŃ
(propozycja)**

GRUPY

I Północna (Szczecin, Koszalin, Słupsk, Gdańsk, Olsztyn, Suwałki)

II Zachodnia (Gorzów Wlkp., Zielona Góra, Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych, Wrocław, Opole)

III Zachodnio-Centralna (Piła, Poznań, Leszno, Bydgoszcz, Konin, Kalisz, Toruń)

IV Centralna (Warszawa, Włocławek, Płock, Ciechanów, Łódź, Skierniewice, Sieradz, Piotrków Tryb., Radom, Kielce, Częstochowa, Tarnobrzeg)
ewentualnie:

IV a (Warszawa, Włocławek, Płock, Ciechanów, Kielce, Częstochowa, Tarnobrzeg)

IV b (Łódź, Sieradz, Skierniewice, Piotrków Tryb., Radom)

V Południowa (Kraków, Katowice, Bielsko-Biała, Tarnów, Nowy Sącz, Krosno, Przemyśl)

VI Wschodnia (Lublin, Rzeszów, Zambrów, Chełm, Biała Podlaska, Siedlce, Białystok, Łomża, Ostrołęka)

VII Bibliotek wielkomięjskich (Szczecin, Gdańsk, Wrocław, Poznań, Warszawa, Łódź, Katowice, Kraków, Lublin)

Uwaga: Ze względu na specyficzne problemy i inny układ sieci oraz nadzoru biblioteki wielkomięjskie miałyby dodatkowo jedno spotkanie dla omówienia spraw organizacyjno-szkoleniowych (można by organizować je w roku seminarium ogólnopolskiego).

Z żałobnej karty

FRANCISZEK SZYMICZEK (1911 – 1987)

28 czerwca 1987 r. zmarł w Katowicach dr Franciszek Szymiczek, starszy kustosz dyplomowany, długoletni dyrektor Biblioteki Głównej Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, zasłużony badacz i propagator historii i kultury Śląska, ofiarny działacz społeczno-kulturalny.

Urodził się 16 lipca 1911 r. w Opolu jako syn Józefa i Wiktorii z Schneiderów. Wykształcenie średnie uzyskał w Gimnazjum Klasycznym im. Adama Mickiewicza w Katowicach w r. 1931, wyższe na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w r. 1936. Tam też w r. 1949 otrzymał stopień naukowy doktora filozofii.

Pracę zawodową rozpoczął w r. 1936 na stanowisku adiunkta administracyjnego w Muzeum Śląskim. W latach 1937–1957 (z przerwą wojenną) pracował w Bibliotece Śląskiej w Katowicach. Równocześnie, pracując w Bibliotece Śląskiej, w latach 1947–1951 brał udział w akcji zabezpieczania poniemieckich księgozbiorów na Górnym Śląsku.

W okresie od r. 1960 do 1976 pracował w Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach na stanowisku dyrektora Biblioteki. Jest autorem ponad 230 opublikowanych prac naukowych, głównie z zakresu historii Śląska, historii medycyny i bibliotekarstwa.

Z pracą zawodową łączył umiejętnie pracę społeczno-kulturalną i polityczną w licznych stowarzyszeniach społeczno-kulturalnych i instytucjach naukowych, zyskując tym szacunek i uznanie społeczne, którego wyrazem są przyznane Mu nagrody, wyróżnienia i odznaczenia państwowe, m.in. Pamiątkowa Odznaka 50-lecia PCK, Złota Odznaka Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego, Złota Odznaka TRZZ, Medal 10-lecia Polski Ludowej, Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

W osobie zmarłego dra Szymiczka bibliotekarstwo polskie utraciło wytrawnego teoretyka i doświadczonego praktyka, zaś historia Śląska żarliwego jej badacza i popularyzatora.

ALFRED PUZIO

O tworzeniu bytów niepotrzebnych czyli o bibliografiach gminnych

CECYLIA ZOFIA GAŁCZYŃSKA

„Poradnik Bibliotekarza” nr 4/1987 przynosi artykuł Lecha Michalskiego „O potrzebie tworzenia bibliografii regionalnych w gminnych bibliotekach publicznych”. Postulatywny charakter tego artykułu oraz fakt, iż został on zamieszczony w piśmie, które jak sama nazwa wskazuje — powinno służyć bibliotekarzom radą i pomocą, pozwalają przypuszczać, iż wielu bibliotekarzy bibliotek gminnych może poczuwać się do obowiązku podjęcia próby realizacji takiej bibliografii.

W tej sytuacji narzuca się potrzeba:

1. ustalenia istoty pomysłu, czyli dokładnego określenia, co autor w gruncie rzeczy proponuje,

2. oceny możliwości, jakimi dysponują potencjalni wykonawcy takich bibliografii,

3. określenia celu tego przedsięwzięcia, wobec budowanego w Polsce systemu bibliografii terytorialnych.

Rozpatrzmy punkt pierwszy. Tytuł artykułu zapowiada, iż chodzi o bibliografie regionalne tworzone w gminnych bibliotekach publicznych. W tekście natomiast nie mamy już jasności co do przedmiotu, o którym mowa, bowiem obok wielokrotnie użytego terminu „bibliografia” występują również jako terminy zamienne „katalog regionalistów”, „kartoteka”, „bibliografia w kartotece” (odrębną sprawą jest kwestia, czy może to być rzeczywiście bibliografia regionalna). Terminologia jest zawsze istotnym narzędziem porozumienia i musi być adekwatna do sytuacji, zwłaszcza że nie chodzi tu o terminy równoznaczne. W omawianej sytuacji użyta terminologia ma praktyczne konsekwencje, nie jest bowiem bez znaczenia, czy chodzi o bibliografie, katalogi czy o kartoteki.

Podobnie, skoro w tytule wyraźnie mowa o gminnych bibliotekach publicznych jako twórcach proponowanych bibliografii związanych z terytoriami ich działania, z zaskoczeniem czytamy całe sekwencje poświęcone miastom, np.: „Jeżeli istnieje na terenie miasta czasopismo lokalne, powinna być również rejestrowana jego zawartość”, „Wiele miast ma bogatą historię [...]. Uchwycić te zjawiska można często wyłącznie na terenie tych miast”, „Materiały te mogą stanowić nieocenioną pomoc przy organizowaniu imprez lokalnych, opracowywaniu informatorów i folderów o mieście, mogą być pomocne w pracy towarzystw społecznych działających na terenie miasta...”, „...w części pod-

miotowej o rejestracji zadecyduje pochodzenie autora i miejsce wydania (obszar regionu czy miasto)...”.

Przytoczywszy argumentację „miejską”, autor proponuje jej realizację „wiejską”, a raczej „gminną”, nie zważając na to, czy istnieje dużo analogii między miastem a wsią w dziedzinie tworzenia dokumentów do rejestracji w bibliografii. Nawołuje też do współpracy m.in. z oddziałami biur wystaw artystycznych, z redakcją czasopisma lokalnego. Konia z rzędem temu, kto wskaże na terenie jakiejś gminy biuro wystaw artystycznych bądź redakcję czasopisma lokalnego.

Sedno swojego pomysłu autor formuluje następująco:

Gminne biblioteki publiczne pełnią funkcję centralnych dla regionu. Powinny więc oprócz działalności podstawowej gromadzić informacje o regionie, publikacje osób będących jego mieszkańcami, produkcję wydawniczą dotyczącą regionu [...]. Wychodząc z założenia, że poszczególne biblioteki gminne będą rejestrować piśmiennictwo o regionie i ze swojego regionu oraz że będą jednocześnie pełnić funkcję centralnych, należy przyjąć zasięg bibliografii odpowiednio do obszaru działania biblioteki. Powstanie wtedy system bibliografii (katalogów) regionalnych odpowiadający sieci bibliotek publicznych [...]. Ustalenie zakresu bibliografii nie stworzy w tym przypadku większych problemów. Rejestracji powinno podlegać piśmiennictwo, które ukazało się na temat regionu w danym przedziale czasu. Zważywszy że dotyczy to małych miejscowości i niewielkich regionów, nie zachodzi potrzeba stosowania ograniczeń treściowych w gromadzeniu materiałów. Postulatem metodycznym jest tworzenie bibliografii w dwóch ujęciach: przedmiotowym i podmiotowym [...]. Należy natomiast uwzględnić wydawnictwa opublikowane na terenie regionu, traktując je jako regionalia.

Tak sformułowana koncepcja autora zawiera szereg niekonsekwencji. Zasadnicza z nich to kwestia: gmina¹ a region², które to pojęcia autor niezgodnie z rzeczywistością identyfikuje. Gminy zostały utworzone dla potrzeb administracyjnych, bez względu na ewentualne cechy jednorodności danego terytorium, i żaden region w Polsce nie zamyka się w obrębie jednej gminy.

Wbrew temu, co mówi autor, biblioteki gminne nie pełnią również funkcji centralnych dla regionu (pełnią je na ogół biblioteki wojewódzkie), mogą pełnić takie funkcje „centralne” dla bibliotek bądź punktów bibliotecznych w sołectwach należących do danej gminy. Natomiast region (w rozumieniu rozpatrywanym i przydatnym z okazji prac bibliograficznych) obejmuje z reguły kilka lub kilkanaście gmin (jeśli tylko o gminach mowa), a bywa, że i kilka województw.

Tak więc proponowana bibliografia, nazywana przez autora regionalną, mająca zasięg³ „odpowiedni do obszaru działania biblioteki”, czyli do obszaru gminy, mogłaby nazywać się jedynie bibliografią gminną.

Mówiąc o przedmiocie rejestracji w proponowanych bibliografiach („Ustalenie zakresu bibliografii nie stworzy w tym przypadku większych problemów”), autor uważa, że powinno to być „piśmiennictwo o regionie i ze swojego regionu”. Wyjaśniono już wcześniej, co to jest region, a skoro bibliografie takie miałyby obejmować tylko obszar gminy, w praktyce mogłoby to więc oznaczać rejestrację piśmiennictwa wyłącznie o gminie oraz powstałego w gminie. Z wieloletnich doświadczeń bibliograficznych wiadomo, iż wiele miejscowości, większych niż siedziby gmin, całymi latami nie jest przedmiotem żadnych publikacji. W związku z tym można mieć poważne obawy o materiały do tej rejestracji.

Lech Michalski proponuje również rejestrację podmiotową: „...w części podmiotowej o rejestracji zadecyduje pochodze-

nie autora i miejsce wydania...”. Dokumentami, których miejscem wydania jest obszar danej gminy, mogą być np. zarządzenia jej naczelnika, obwieszczenia służby rolnej, weterynaryjnej itp. Innym kryterium ma być pochodzenie autora. Ciekawa z tego punktu widzenia sytuacja mogłaby powstać, gdyby z terenu danej gminy wywodził się np. dziennikarz, który z całą pewnością jest osobą przynoszącą jej zaszczyt — ale pisząc na tematy nie związane z jej terenem (lecz np. z Afryką).

Pozostaje problem piśmiennictwa dotyczącego obszarów większych niż dana gmina, będąca jednakże ich częścią. Zakładając realizację koncepcji Michalskiego, piśmiennictwo związane z regionem (tym rzeczywistym), na którego terenie istnieje szereg gmin, byłoby powtórzone tyleż razy w każdej z tych „bibliografii gminnych”.

Czas rozważyć punkt drugi, czyli możliwości realizacyjne tych (i jakichkolwiek) bibliografii w bibliotekach gminnych. Autor proponuje wykonawcom omawianych bibliografii (tym hipotetycznym)⁴ wykorzystać bibliografie retrospektywne, a następnie bieżące: „Przewodnik Bibliograficzny” i „Bibliografię Zawartości Czasopim”. I tu można stawić następnego konia z rzędem, jeśli w bibliotekach gminnych znajdują się te człony bibliografii narodowej. Wystarczy spojrzeć na ich nakład, żeby wiadomo było, iż nie można nim obdarzyć setek takich bibliotek (prościej — wystarczy dotychczasowa praktyka w tym względzie). Pomijam inne źródła niezbędne do prac bibliograficznych o omawianym charakterze, chociażby owe bibliografie retrospektywne.

Clou wypowiedzi autora to stwierdzenie, iż dzięki proponowanym przezeń bibliografiom powstanie system bibliografii regionalnych odpowiadający sieci bibliotek publicznych. Otóż nie powstanie w ten sposób system bibliografii regionalnych, nawet gdyby wszystkie bez wyjątku biblioteki gminne przystąpiły do takich prac rejestrując najpracowiciej wszystko o swoich gminach, z tego prostego powodu, że biblioteki gminne są jedynie elementami w systemie i strukturze bibliotek publicznych w Polsce. Jeśli można mówić obrazowo o sieci bibliotek publicznych, to biblioteki gminne są oczkami w tej sieci, ale ich suma nie stanowi przecież pełnej sieci. Sieć bibliotek gminnych mogłaby — w przypadku opracowywania bibliografii związanych z ich terytorium działania — być siecią wyłącznie do łożenia płotek.

¹ Słowo „gmina” to w języku polskim: „najmniejsza jednostka podziału terytorialnego w Polsce na terenach wiejskich, składająca się z kilku lub kilkunastu sołectw...” *Słownik języka polskiego* PWN: T. 1 Warszawa 1979

² Region — według *Słownika języka polskiego* (T. 3 — Warszawa 1981): „wydzielony, stosunkowo jednorodny obszar odróżniający się od terenów przyległych określonymi cechami naturalnymi lub nabytymi: Region kurpiowski. Region geograficzny. Region gospodarczy...”

³ Chodzi o pole geograficzne bibliografii.

⁴ W bibliotekach gminnych obsada jest w zasadzie jednoosobowa.

W ten oto sposób dochodzimy do punktu trzeciego, czyli do celu, jakiemu to przedsięwzięcie miałyby służyć.

Pomińmy argumenty przytoczone uprzednio i załóżmy realizację propozycji Michalskiego: otrzymalibyśmy kilkaset (?), kilka tysięcy (?) broszurek, z których każda mogłaby mieć ewentualnie po kilka czy kilkanaście pozycji, w których ponadto piśmiennictwo dotyczące większych obszarów byłoby wielokrotnie dublowane, natomiast część piśmiennictwa dotycząca innych jednostek administracji terenowej, np. miast, byłaby poza zakresem rejestracji. Jaki byłby więc sens tworzenia takiego systemu, nawet gdyby był on możliwy do realizacji?

Autor powołuje się na wypowiedź Kazimierza Piekarskiego z r. 1936 w sprawie przekształcania katalogów w bibliografie, aczkolwiek sprawa ta dotyczyła druków XVI-wiecznych. Szkoda, że w tychże materiałach z IV Zjazdu Bibliotekarzy Polskich nie doczytał się zamieszczonego tam referatu Stefana Burhardta na temat bibliografii regionalnej, referatu z okresu, w którym już od kilku lat żywo dyskutowano ten temat. W okresie powojennym nie tylko kontynuowano tę dyskusję, ale i na większą skalę przystąpiono do realizacji takich bibliografii.

Trzecia ogólnokrajowa narada bibliografów w r. 1978 podjęła uchwałę, na mocy której przystąpiono do budowy systemu bibliografii, opatrzonej nazwą bibliografie terytorialne⁶. Bibliografie takie tworzą obecnie już prawie pełny system, obejmujący całą powierzchnię kraju. Poszczególne bibliografie w tym systemie rejestrują materiały dotyczące ustalonego dla nich terytorium, niezależnie od tego, jakich jednostek administracji terenowej dotyczą. Jest oczywiste, że uwzględniają również obszary gmin. Zasadą doboru materiałów do tych bibliografii jest tym mniejsza selekcja, im mniej jest materiałów na dany temat lub materiałów związanych z daną miejscowością. W praktyce oznacza to, iż tym staranniej re-

jestruje się wszelkie dokumenty (niezależnie od ich poziomu), im rzadziej dana problematyka występuje. Fakt ten automatycznie eliminuje potrzebę odrębnego systemu „bibliografii gminnych”, nawet gdyby istniała w bibliotekach gminnych możliwość ich tworzenia.

Warto podać do wiadomości autora, iż na temat systemu bibliografii terytorialnych powstało już wiele opracowań⁶, organizowane są również seminaria, na których podejmuje się problemy teoretyczne, metodyczne i organizacyjne z tego zakresu. Znajomość tych faktów uchroniłaby autora od wyważania otwartych drzwi i — jak powiedział William Ockham — tworzenia bytów ponad potrzebę.

Omawianą sprawę warto zakończyć oglądem odkrywcy Troi, Heinricha Schlie-manna, który był zdania, iż najlepiej można poznać jakiś problem, pisząc o nim książkę. Należy przez to rozumieć, że zanim zabierze się głos, należy sprawdzić stan faktyczny tematu, a także ewentualne wypowiedzi innych — i dopiero wówczas prezentować swoje stanowisko.

Dr Cecylia Z. Gałczyńska jest przewodniczącą Zespołu ds. Bibliografii Terytorialnych Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

⁶ M.in.: Cecylia Zofia Gałczyńska: *O nową koncepcję bibliografii regionalnej w Polsce*. W: *Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów*. Warszawa 1980 s. 148—182, 231—236; *Taż: Bibliografia terytorialna jako nowa koncepcja bibliografii regionalnej*, „Przegląd Biblioteczny” 1970 z. 4 s. 413—422; *Taż: Organizacja systemu bibliografii terytorialnych jako realizacja nowej koncepcji bibliografii regionalnej*, „Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski” 1981 z. 4 s. 61—67; *Taż: System bibliografii terytorialnych w Polsce. Zagadnienia organizacyjne*, „Przegląd Biblioteczny” 1981 z. 1 s. 47—56; *Taż: System bibliografii terytorialnych w realizacji programu SINTO*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1983 nr 4 s. 29—33; *Teresa Służalek: W sprawie koncepcji bibliografii regionalnej w Polsce*, „Przegląd Biblioteczny” 1979 z. 1 s. 115—121; *Waldemar Tyraś: Kilka uwag o bibliografii wojewódzkiej*, „Bibliotekarz” 1979 nr 2 s. 4.

⁶ Termin ten wchodzi do będącej w opracowaniu normy na terminologię bibliograficzną w miejsce terminów „bibliografia regionalna” i „bibliografia lokalna” jako lepiej oddający istotę bibliografii związanych z terytoriami mniejszymi niż państwo.

Ze szczytów nie wszystko widać

LECH MICHALSKI

Odpowiadając na polemiczny artykuł Cecylii Zofii Gałczyńskiej (*O tworzeniu bytów niepotrzebnych, czyli o bibliografiach gminnych*), od razu przynajmniej się do popełnienia niefortunnego błędu polegającego na niewłaściwym użyciu nazwy gminna biblioteka publiczna. Chodziło oczywiście o dawne powiatowe biblioteki publiczne (i ich miejskie filie), które zgodnie z nowym podziałem administracyjnym państwa nazywa się obecnie miejskimi, miejsko-gminnymi, oddziałami wojewódzkich bibliotek publicznych, a które działają na terenie miast i kierują siecią filii rozmieszczonych w poszczególnych miejscowościach będących gminami. Stąd całe to fatalne w skutkach nieporozumienie, które stało się przedmiotem drobiazgowego wywodu autorki.

Nietrudno jednak było się domyślić, że chodzi tu wyłącznie o miasta oraz miejscowości wprawdzie o statusie gminnym, jednak z miejską przeszłością, które tradycyjnie pozostają jeszcze centrami kulturalnymi w regionie. O nich też w moim artykule była mowa, stąd tak dalekie (gminne) uproszczenie. Z drugiej strony ze skručną przynajmniej, że jeśli już pisze się artykuł, to nie powinno pozostawiać się w nim miejsca na domysły — jeszcze raz: *mea culpa*.

Nieściskość ta niemal całkowicie pochłonęła moją polemikę, która poświęcała jej tak dużo miejsca skrupulatnie pouczając, czym różni się miasto od wsi, gmina od regionu, przypominając o jednoosobowej obsadzie bibliotek wiejskich, nieistnieniu w gminach oddziałów biur wystaw artystycznych, czasopism lokalnych, regionalistów godnych rejestracji, braku w bibliotekach członów bibliografii narodowej, bibliografii retrospektywnych, wreszcie o tym, że gminne biblioteki nie tworzą pełnego systemu bibliotek publicznych w Polsce. Może wystarczyłoby jednak zamiast tak znacząco się trudzić, skwitować moją wypowiedź zarzutem, że tytuł artykułu jest nieadekwatny do jego treści, co samo przez się dyskwalifikowałoby moją propozycję. Nikt nie ma chyba wątpliwości co do braku wymienionych wyżej elementów na terenie gmin. Dziękuję jednak pani Cecylii Zofii Gałczyńskiej za zwrócenie mi na to uwagi, co pozwala mi teraz ogłosić sprostowanie.

Słusznie autorka zauważyła postulatywny charakter mojego artykułu, nie dostrzegła jednak w nim propozycji alternatywnych co do możliwości wyboru przez bibliotekarza (zależnie od specyfiki biblioteki i środowiska czytelniczego) realizacji katalogu regionalistów, bibliografii w kartotece, bibliografii regionalnej lub lokalnej. Wobec takiej rozpiętości propozycji zmuszony byłem ująć je jedną klamrą bibliografii regionalnej, jako postulowanego celu prac.

Autorka pisze, że region „obejmuje z reguły kilka lub kilkanaście gmin (jeżeli tylko o gminach mowa), a bywa, że i kilka województw”. A więc jednak „z reguły” i „bywa, że”, chociaż jest niebagatelna różnica między kilkoma gminami i kilkoma województwami. A jeśli mówić o systemie bibliografii terytorialnych, to jaki by był stosunek ich zakresów w stosunku do siebie? Zakresy można więc zmniejszać lub powiększać. Nie jest to zatem pojęcie tak precyzyjne, jakby sobie tego życzyła C.Z. Gałczyńska od twórców bibliografii, którzy tu mają możliwość przyjęcia użytecznego dla siebie kryterium do określenia obszaru regionu, w zależności od celów, jakim praca miała by służyć.

Bibliografie tworzy się nie tylko w myśl programów centralnych, ale również w wyniku zapotrzebowania na nie w określonym środowisku potencjalnych odbiorców. Bibliografie dziedzin i zagadnień dublują zawartość bibliografii narodowej, jednak nie rezygnuje się z ich opracowywania. Potwierdza to moją koncepcję. Biblioteki miejskie, niekiedy nawet o dwudziestoosobowej obsadzie, w których są niezbędne bibliografie bieżące i retrospektywne, którym podlegają filie gminne, biblioteki usytuowane w miastach niewojewódzkich, w których oczywiście znajdują się galerie sztuki i czasopisma lokalne, przede wszystkim powinny gromadzić i rejestrować regionalia odzwierciedlające (co na wstępie artykułu podkreśliłem) życie kulturalne i społeczne mieszkańców zarówno miasta, jak i przynależnych gmin. A jedynym dającym się w tym przypadku ściśle ustalić regionem jest obszar działania bibliotek. Prace te nie zmierzają do decentralizacji systemu bibliografii terytorialnych, które — jak sama autorka pisze — „tworzą obecnie

prawie pełny system, obejmujący całą powierzchnię kraju". A jeśli już mówić o niekonsekwencjach, to jak jest możliwe, by prawie pełny system obejmował całą powierzchnię kraju?

W pouczającym artykule C.Z.Gałczyńskiej, pisanym z wyżym wielkiej książnicy, sal konferencyjnych, seminariów naukowych, daje się odczuć niezrozumienie i dystans w stosunku do inicjatyw bibliotekarzy na prowincji, widzących przede wszystkim potrzeby swoich czytelników, bibliotekarzy odizolowanych od centralnych programów, bibliotekarzy, dla których niedostępne są publikowane z dużym opóźnieniem (częściej niepublikowane) wspomniane bibliografie terytorialne.

Tej właśnie najważniejszej kwestii mogę artykułu autorka się nie dopatrzyła, mimo zacytowania z niego właściwego fragmentu. System bibliografii terytorialnej obejmuje prawie całą powierzchnię kraju i to już zadowala jego twórców. Ale jaka jest dostępność tych prac, aktualność, nakład? Nie można więc zastrzeżać sobie prawa do monopolizowania tych prac w bibliotekach wojewódzkich ani obawiać się dublowania zbiorów i opisów w bibliotekach im podległych, ponieważ charakter działania tych bibliotek jest nieco odmienny. Biblioteki publiczne usytuowane w małych i średnich miastach bardziej są związane z obszarem swojego działania z racji mniejszego za-

kresu terytorialnego. W nich też min. uczniowie, nauczyciele, animatorzy życia kulturalnego, przewodnicy PTTK poszukują informacji o swoim mieście i jego okolicach. A co znajdują? Dobrze jest, jeśli istnieje dział regionalistów rzeczowo opracowany, jeżeli biblioteka wyłapuje chociaż połowę z możliwych do zgromadzenia publikacji.

Toteż postulat opracowywania bibliografii regionalnej czy lokalnej jest tu oczywiście celem hipotetycznym, wzorcem, do którego należałoby dążyć przez tworzenie przede wszystkim działu regionalistów z odrębnym katalogiem, a przy większym nakładzie pracy, w oparciu o inne bibliografie — kartoteki regionalnej, w swej budowie odzwierciedlającej układ bibliograficzny. Tak też zostało to ujęte w moim artykule, jako przedstawienie kolejnych kroków — od gromadzenia poprzez budowę kartoteki i w końcu bibliografii. Należy przy tym pamiętać, że gdyby nawet było to dublowanie bibliografii terytorialnej, to służyć będzie małym bibliotekom w ich informacyjnej działalności na rzecz własnego środowiska. Był to może rzeczywiście niepotrzebny na szczeblu województw, ale oczekiwany przez czytelników w małych miastach i gminach.

Myślę, że chociaż jeden z obiecanych koni mi się należy, a z rzędu — za popienienie nieściśłości — rezygnuję.

INFORMACJE · POGŁOSKI · DONOSY · INFORMACJE

PUBLIKACJE

„Bibliotekarz Olsztyński” 1987 nr 1. W najnowszym numerze rytmicznie ukazującego się, żywo redagowanego kwartalnika WBP im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie znalazły się m.in. artykuły: „Praca bibliotek woj. olsztyńskiego w 1986 r. w świetle sprawozdań dla GUS” (K. Hałun), „Punkty biblioteczne na wsi w woj. olsztyńskim. Stan aktualny i przesłanki dalszego rozwoju” (J. Bura-kowski), zestawienia bibliograficzne: „Bestsellery radzieckie ostatniego dwudziestolecia” (J. Juran), „Jan Heweliusz” (M. Czapiewska).

„Biuletyn Biblioteki Narodowej” 1985 nr 3-4, zawiera m.in. artykuły: „Książka jako źródło informacji (J. Lech), „Próba analizy nowego systemu produkcji i kolportażu centralnie drukowanych kart katalogowych” (L. Lermer), „Udostępnianie zbiorów rękopiśmiennych w Bibliotece Narodowej w latach 1929—1984” (J. Mazur). **„Biuletyn Biblioteki Narodowej” 1986 nr 1-2.** W cyklu artykułów z okazji 40-lecia powojennej działalności BN opublikowano: „Pierwsze powojenne lata Biblioteki” (W. Piusińska), „Działalność wydawnicza Biblioteki Narodowej” (S. Karaś). „Niektóre zagadnienia rozwoju BN jako ogniw ogólnokrajowej sieci bibliotecznej” (J. Wołosz).

Wybrane problemy budownictwa bibliotecznego w RFN

RADOSŁAW CYBULSKI

W grudniu 1986 roku na zaproszenie Deutsche Bibliotheksinstitut byłem 15 dni w RFN i zwiedziłem 11 bibliotek naukowych, interesując się przede wszystkim budownictwem bibliotecznym, relacjami zachodzącymi między funkcjami bibliotek a rozwiązaniami architektonicznymi. Bardzo życzliwie i po koleżeńsku przyjmowany, miałem możliwość nie tylko obejrzeć wnętrza bibliotek, ale również przeprowadzić rozmowy z ich dyrektorami.

Refleksje na temat budownictwa bibliotek naukowych opieram na spostrzeżeniach i materiałach uzyskanych w bibliotekach uniwersyteckich w Ratisbonie, Marburgu, Düsseldorfie, Duisburgu oraz w Deutsche Bibliothek we Frankfurcie nad Menem, Bayerische Staatsbibliothek w Monachium, Württembergische Landesbibliothek w Stuttgarcie. Trzy ostatnie biblioteki, chociaż nie są uniwersyteckimi, świadczą liczne usługi dla środowiska naukowego i studentów.

Biblioteki naukowe w RFN przeżyły w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych pomyślny okres wzmoczonego budownictwa. Bernhard Fabian w książce *Buch, Bibliothek und geisteswissenschaftliche Forschung* stwierdził, że do roku 1978 biblioteki wyższych uczelni i inne naukowe uzyskały nowe gmachy lub też dobudowane nowe części budynków, zaspokajające potrzeby gromadzenia i udostępniania zbiorów. Nowy gmach Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz w Berlinie Zachodnim, oddany do użytku w r. 1978, zamyka ten cykl rozbudowy bibliotek. Nie ograniczał się on wyłącznie do sfery budowlanej — następowało również modernizowanie organizacji bibliotek i zastosowanie nowoczesnej elektronicznej techniki dla procesów informacji i zarządzania, rozszerzono i wzbogacono zasoby biblioteczne, szczególnie o piśmiennictwo zagraniczne¹.

¹ B. Fabian. *Buch, Bibliothek und geisteswissenschaftliche Forschung. Zur Problematik der Literaturversorgung und der Literaturproduktion in der Bundesrepublik Deutschland*. Cöttingen 1983 s. 14. Informacje na temat budowy 39 bibliotek naukowych w RFN w latach 1968—1983 zawiera publikacja: *Bibliotheksneubauten in der Bundesrepublik Deutschland 1968—1983*. Herausgegeben von R. Fuhrrott. G. Liobers, F.H. Phillip. Frankfurt am Main, Vittorio Klostermann.

Głębokie przemiany dokonały się w wyniku realizacji nowoczesnego programu „Bibliotheksplan 73”, który założył strukturę sieci bibliotek zaspokajającą w sposób optymalny potrzeby użytkowników w całym kraju dzięki ściślejszej współpracy i wypożyczeniom międzybibliotecznym².

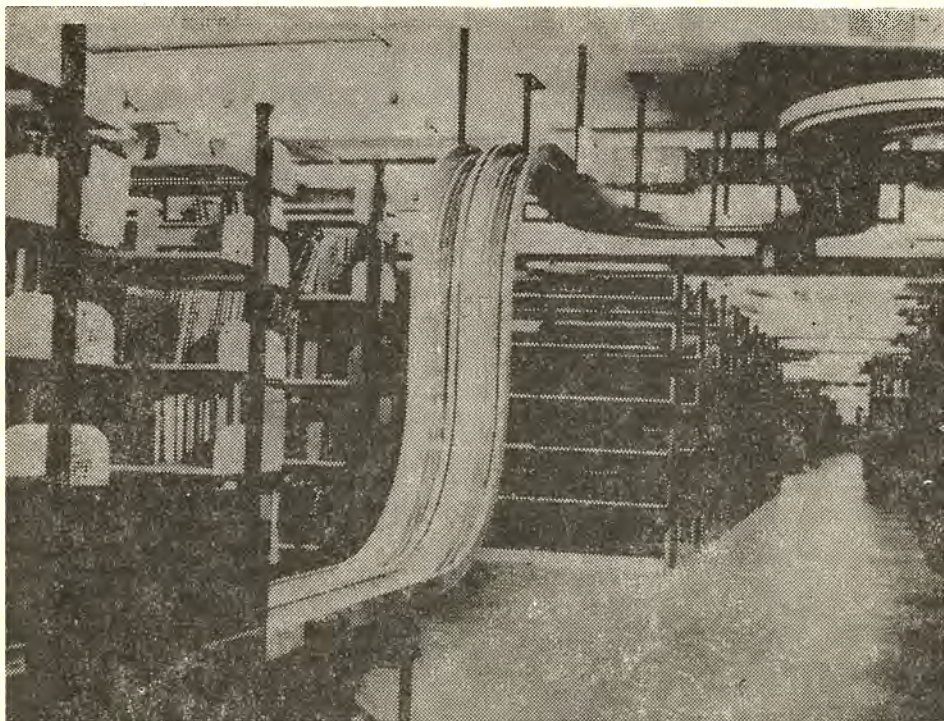
Pierwszą cechą rzucającą się w oczy obserwatorowi z zewnątrz jest doskonale przygotowana dokumentacja procesu budowy i jego finalnej realizacji. Myślę tu nie o dokumentacji technicznej dla zespołów budowlanych, ale o dokumentacji dla środowiska zawodowego bibliotekarskiego oraz dla osób interesujących się zasobnością zbiorów, organizacją ich przechowywania i udostępniania, technologią pracy, rozwiązaniami zaspokajania potrzeb użytkowników. Każda biblioteka jest przedmiotem publikacji, które zawierają dane o budynku, jego wyposażeniu, zbiorach, formach udostępniania itd. Szczegółowa dokumentacja budownictwa bibliotecznego w ujęciu czytelnym dla bibliotekarzy i użytkowników bibliotek kumuluje ogromny kapitał doświadczenia, który może być wykorzystywany przy projektowaniu nowych obiektów.

Brak podobnych opracowań w Polsce, nie tylko ze względu na bardzo szczupłe plany budownictwa bibliotecznego, ale przede wszystkim ze względu na brak nawyków dokumentacyjnych, uzasadnia poniższą krótką charakterystykę publikacji niemieckich.

Zacznijmy od fazy projektowania. Deutsche Bibliothek we Frankfurcie nad Menem przystąpiła do prac projektowych nowego gmachu. Opublikowano analizę wyniku konkursu na projekt architektoniczny gmachu, bogato ilustrowaną, stanowiącą dobry wzorzec dokumentacji³. Na marginesie konkursu na projekt gmachu dyrektor biblioteki, prof. Günther Pflug, napisał artykuł, w którym zajął się sprawą wcale nie marginesową dla koncepcji architektonicznych budowni-

² J. Eyssen. *The development of libraries in the Federal Republic of Germany*. „IFLA” 1983 vol. 9 nr 2 s. 91—101.

³ *Der Neubau der Deutschen Bibliothek. Dokumentation zum 2 Architektenwettbewerb*. Frankfurt am Main 1984.

Biblioteka Główna Uniwersytetu w Düsseldorfie. Urządzenia do transportu książek w magazynie.

ctwa bibliotecznego⁴. Problem przez niego postawiony sprowadza się do pytania: jak powinien wyglądać budynek, aby widzący go z zewnątrz mogli rozpoznać, że jest siedzibą biblioteki.

W 156 projektach nadesłanych na konkurs występują różne elementy symboliczne, które mają eksponować przeznaczenie biblioteczne budynków. Powstały one wyłącznie z inicjatywy projektantów, którzy odczuwali potrzebę wprowadzenia takich elementów. Założenia konkursu nie zawierały żadnej uzasadniającej ją sugestii. Wyznaczone komponenty architektoniczne budynku Deutsche Bibliothek sprowadzały się tylko do trzech elementów:

- miejsca określającego warunki estetyczne,
- funkcji, a więc uwzględnienia w budynku przebiegu procesów bibliotecznych,
- wymogów ekonomicznego myślenia przy planowaniu budynku.

⁴ G. Pflug. *Der Bibliotheksbau als Symbol*. Sonderdruck aus Zeitschrift für „Bibliothekswesen und Bibliographie“. XXIX 6. Frankfurt am Main.

Autor artykułu zastanawia się, czy można przedstawić bibliotekę symbolicznie przez kompozycję bryły gmachu, a jeśli tak, to jakie symbole mogą znaleźć zastosowanie (np. kościoły mają ukształtowaną formę, która mówi o przeznaczeniu budynku).

Biblioteka w architekturze miasta powinna być akcentem jego kulturalnego życia. W w. XIX duże biblioteki narodowe w Paryżu, Londynie, Berlinie zaprojektowano z kopułami nad salami czytelnymi; podkreślało to centralność czytelnika jako głównego miejsca w bibliotece. Dla Deutsche Bibliothek wielu architektów zaplanowało również kopułę jako panujący nad całością element kompozycji, lecz nie nad czytelnią, ale nad salami katalogów. Pflug nie sądzi, aby kopuła była właściwym akcentem. Wątpliwości rodzą się z faktu, że wybudowano wiele znakomych budynków bez kopuły i wybudowano wiele gmachów niebibliotecznych z kopułami, co prowadzi do wniosku, że symbol kopuły jest dość luźno związany z bibliotekami, a poza tym czytelny tylko dla tych, którzy znają historię bibliotek XIX wieku.

Próbowano nawiązać do świata bajki — jakkolwiek idea jest może ciekawa, to

niestosowna dla biblioteki narodowej. Atrakcyjnym wydawał się niektórym projektantom symbol książki. Były również próby wprowadzenia kształtu książki jako formy wyjściowej i centralnej w kompozycji architektonicznej. Wyrażało się to np. wprowadzeniem zarysu grzbietu książki lub otwartej książki, której stronicę przedstawiało pięć skrzydeł budynku. Identyfikacji formy budynku z funkcjonalną jego zawartością nie można było oczekiwać, ponieważ zaprojektowane symbole narysowano, ale nie miały one bezpośredniego związku z funkcjami biblioteki. Niektórzy architekci wprowadzili na gmach dekorację, która miała mówić o książkach, np. stronicę książki, książki na półce magazynu. Bardzo rozpowszechniona wśród architektów koncepcja budynku biblioteki jako wieży książek trudna jest do zinterpretowania.

Po dokonaniu analizy rozwiązań architektonicznych, w których zastosowano różne symbole, dyrektor Pflug stwierdza, że czysta symbolika budowli jest w przypadku bibliotek ciągle problematyczna i że najlepszym elementem anonsującym charakter budowli może być widoczny, czytelny napis jej nazwy. Artykuł Pfluga wprowadza nas w problematykę projektowania gmachów bibliotecznych tylko w założonym zakresie, ale zachęca również do rozwijania wątku relacji między kompozycją architektoniczną a funkcjami biblioteki.

Z rozmów, jakie na ten temat przeprowadziłem, wynika jednoznacznie, że współpraca architekta z bibliotekarzami ma zasadnicze znaczenie dla sprawnego funkcjonowania biblioteki w nowym gmachu. Biblioteki wybudowane na podstawie projektów, które uzyskały pierwsze nagrody w konkursach, charakteryzują się pewnymi niedostatkami lub utrudnieniami, gdyż kryteria estetyczne zapanowały nad użytkowymi.

Jakże trudno pozbyć się niektórych stereotypów w myśleniu. Wzjęte statycznie wieży książek lub składnicy chroniącej zbiory rodzą się z przekonań o hierarchii pewnych funkcji projektowanego gmachu. Zbyt często funkcją przechowywania zbiorów, jako posłannictwo społeczne biblioteki, dominuje w świadomości projektantów nad funkcją udostępniania. Natomiast nie znajduje u nich należytego zrozumienia fakt, że księżnica jest organizmem bardzo dynamicznym, w którym w nieustannym ruchu znajduje się znaczna część książek, czasopism i innych materiałów bibliotecznych.

Skutkiem takiego rozumienia istoty pracy bibliotek bywają później złe rozwiązania komunikacyjne, duże odległości między współpracującymi jednostkami i wydłużone przebiegi książek. Przykładem

jest biblioteka w Stuttgarcie — bardzo efektowne pod względem estetyki wnętrze gmachu, w którym niestety wiele niedostatków utrudnia pracę; np. akcesja znajduje się daleko od miejsca dostaw, brak rampy, wind towarowych i in. Pracownicy niektórych działów muszą dziennie poświęcać do 30 minut tylko na przejścia. Natomiast koncepcja architektoniczna jest ciekawa biblioteka zbudowana na planie miasta średniowiecznego, przestronna sala katalogów stanowi centrum podobnie jak rynek, od którego rozchodzą się w mieście średniowiecznym ulice różnych rzemiosł, a w bibliotece różnych dziedzin wiedzy. Do „rynku” — katalogu przylega kawiarnia-bar, emitująca zapachy potraw, ale pięknie udekorowana roślinami, które sprzyjają odpoczynkowi.

Biblioteki projektowane przy ścisłej współpracy z bibliotekarzami nie mają tych niedostatków. Dobra, twórcza współpraca bibliotekarzy z architektami jest podstawowym warunkiem uzyskania funkcjonalnych rozwiązań i zharmonizowania z nimi estetyki architektury wnętrza. Ta współpraca nie może ograniczyć się do sporządzenia tzw. założeń, powinna być procesem ciągłym, od rozpoczęcia projektowania do jego pełnej realizacji.

Godnym przytoczenia jako rozwiązanie wzorcowe jest przykład Deutsche Bibliothek we Frankfurcie, w której powołano samodzielne stanowisko do spraw projektowania, obsadzone przez bibliotekarza o najwyższych kwalifikacjach zawodowych. Wszystkie kontakty z projektantem gmachu, a więc wszystkie sugestie, propozycje i żądania bibliotekarzy oraz pytania i wątpliwości projektanta przepływają przez to stanowisko pracy, które jest równocześnie ośrodkiem informacji o stanie prac i różnych kwestiach związanych z projektowaniem.

Dyrekcja biblioteki bierze bardzo żywy udział w rozstrzygnięciu różnych kwestii związanych z projektowaniem i ma głos decydujący. Z obfitego plonu konkursu na gmach biblioteki nie wybrano do realizacji żadnego projektu, lecz postanowiono stworzyć — właśnie w ścisłej współpracy architektów i bibliotekarzy — projekt najbardziej odpowiadający funkcji biblioteki narodowej.

Projektuje się z przysłowiowym ołówkiem w rękę. Wyraża się to w stosowaniu niekosztownych rozwiązań budowlanych, ale również w planowanej etapowości rozbudowy gmachu. W Bibliotece Uniwersyteckiej w Düsseldorfie, która jest chyba wzorcowym przykładem budownictwa bibliotecznego, zastosowano bardzo prosty sposób obniżenia kosztów. Część pomieszczeń magazynowych jest przewidziana jako dwupoziomowa, ale drugi po-

ziom będzie zbudowany za parę lat, kiedy to okaże się niezbędne. Problem przyszłej rozbudowy gmachu w miarę wzrostu księgozbiorów jest w większości bibliotek rozwiązywany przez pozostawienie placu na dobudowanie nowego skrzydła. Zdarzają się przypadki, że projekt architektoniczny nie pozwala na przyszłe dobudowy lub że plac, na którym budowano bibliotekę, został całkowicie wykorzystany. Przed tymi bibliotekami rysuje się wizja budowy w głąb pięter podziemnych lub odległych od gmachu magazynów zasobowych.

W budownictwie bibliotecznym RFN uformował się styl, który w rozwiązaniu wewnątrz posługuje się środkami możliwie prostymi i niekosztownymi, ale operując stosunkowo dużymi przestrzeniami daje bardzo dobre efekty estetyczne i użytkowe. Do tych niekosztownych elementów wystroju wewnątrz zaliczyć można posługiwanie się fakturą betonu. Wykonanych z niego ścian, filarów, klatek schodowych nie tynkują się. Kontrastem dla faktury betonu są fragmenty wykonane z cegły, również nie tynkowanej. Stosuje się w umiarkowanych dawkach drewno i więcej szkła z aluminium. Dominują duże przestrzenie wewnętrznych pomieszczeń, często paropoziomowe. O ile wewnątrz budynków przez pewne elementy wykończenia są podobne, o tyle ich architektura jest zróżnicowana — od oryginalnej koncepcji budynku składającego się jakby z komórek plastra miodu do wielopoziomowych układów brył.

Charakter wewnątrz bibliotecznych ukształtowany jest przez założenie maksymalnej wygody czytelnika. Dbałość o komfort użytkowników nie umniejsza troski o dobre warunki przechowywania zbiorów, o pełną sprawność magazynów bibliotecznych. Jednak formuła, że czytelnik jest centralną postacią systemu bibliotecznego, ma duży wpływ na rozwiązania architektury wnętrza i wyposażenia bibliotek uniwersyteckich.

W nowych bibliotekach szeroko i powszechnie stosowany jest wolny dostęp do półek. Nastąpiło połączenie magazynu i czytelnicy z wyeliminowaniem całego aparatu pośrednictwa w udostępnianiu.

Rozróżnia się trzy rodzaje przechowywania i udostępniania zbiorów:

1. połączenie czytelnicy z magazynem — książki są dostępne użytkownikom na zasadzie samoobsługi,
2. magazyny biblioteczne dostępne czytelnikom, ale bez miejsc dla czytelników,
3. magazyny zamknięte dla czytelników — książki udostępnia się tylko prezencyjnie; dotyczy to zbiorów o charakterze historycznym oraz specjalnych kolekcji.

Czytelnicy sami wybierający książki mają możliwość czytania przy stołach lub w fotelach, sami sporządzają też odbitki ksero.

W nowych budynkach bibliotek uniwersyteckich powszechne zastosowanie znalazły pokoje pracy indywidualnej, w których czytelnicy mogą w ciągu miesiąca przechowywać potrzebne im książki i pracować. Jeszcze większym zainteresowaniem cieszą się pokoje pracy zespołowej, przeznaczane dla grup 4-8-osobowych, szczególnie chętnie okupowane przez studentów. Okazuje się, że we wszystkich bibliotekach popyt na ten rodzaj usług bibliotecznych znacznie przewyższa możliwości jego zaspokojenia.

O komforcie usług bibliotecznych świadczy również zapewnienie użytkownikowi odpoczynku i możliwości spożycia posiłku. Obecnie kładzie się duży nacisk na tę sferę, nazywaną często socjalno-bytową. W bibliotekach organizuje się również miejsca sprzedaży wydawnictw, książek, ilustracji, pocztówek, reprintów itp. Dość znaczne powierzchnie poświęca się na okolicznościowe wystawy książek lub innych zbiorów. Część recepcyjna, gdzie są szatnie, wyposażona jest w tablice informacyjne oraz stelaże, na których umieszcza się różnego rodzaju informatory i przewodniki, począwszy od planu biblioteki, a skończywszy na informatorach specjalnych, kolekcjach, nowych nabytkach itp. Druków tego typu jest zazwyczaj bardzo wiele i stanowią chyba dobry instrument w przysposabianiu czytelniczemu użytkowników.

Dla wszystkich użytkowników poziom informacji o zbiorach jest jednym z głównych elementów oceny sprawności biblioteki. W bibliotekach o szerokim dostępie do zbiorów zmniejsza się wykorzystywanie katalogów. Nowe możliwości udogodnień daje mikrofizowanie kart katalogowych. Zamiast dużej sali z szafami katalogowymi czytelnik ma do dyspozycji w paru miejscach biblioteki czytelnicy i pojemniki z mikrofizami. Komplety tych katalogów są aktualizowane w systemie zautomatyzowanym i wymieniane co pół roku.

Mikrofizy pozwalają również wzbogacać informację katalogową o katalogi innych bibliotek. Na 4 m² powierzchni gromadzi się i udostępnia katalogi 156 bibliotek świata, zawierające informacje o dziesiątkach milionów pozycji. Jak widzimy, nowe rozwiązania techniczne wpływają na rozplanowanie wnętrza biblioteki i na komfort obsługi czytelników. Dodać tu należy zastosowanie środków informatycznych, wydatnie skracających czas obsługi. Dalszy rozwój techniki może mieć wpływ na przebieg procesów obsługi czy-

telników i na techniczno-organizacyjną ich stronę. Dlatego też w projektowaniu budynków bibliecznych uwzględnia się rodzaj urządzeń technicznych oraz metod organizacji pracy i obsługi użytkowników.

Biblioteki są w dużym stopniu zautomatyzowane — nie tylko system zarządzania zasobem bibliotecznym, bieżąca ewidencja jego stanu oraz informacja bibliograficzna i system wypożyczeń, ale również transport książek jest mechaniczny. Po niektórych magazynach magazynierzy poruszają się przy pomocy specjalnych wózków, bowiem powierzchnie są bardzo rozległe; dotyczy to zwłaszcza tych bibliotek, w których dostępność ogranicza się do małej części zasobu.

Jedną z istotnych właściwości bibliotekarstwa niemieckiego jest myślenie ekonomiczne w zarządzaniu bibliotekami. Stanowi ono również rys charakterystyczny bieżącej obsługi użytkowników. Stawia się pytanie, co się bardziej opłaca, co jest tańsze. Np. czy wprowadzać bardzo kosztowne urządzenia do zabezpiecze-

nia zbiorów przed kradzieżą, czy stworzyć fundusz na uzupełnianie ubytków.

Na zakończenie warto podkreślić jedną z najbardziej współczesnych cech bibliotek uniwersyteckich — nawiązywanie ścisłej współpracy z innymi bibliotekami przede wszystkim w tworzeniu systemów informacyjnych i katalogów centralnych. W przypadku drogich specjalistycznych publikacji decyzyja zakupu zależy od tego, czy dana pozycja jest już w sieci współpracującej. Jeśli tak, to może być wykorzystywana w drodze wypożyczeń międzybibliecznych lub kopii. Żadna biblioteka nie gromadzi dziś zbiorów tylko dla własnych potrzeb, racjonalne są decyzje stawiające na pierwszym miejscu optymalne zaspokojenie potrzeb użytkowników w oparciu o zbiory własne oraz zbiory innych bibliotek. Sieci bibliotek współpracujących ze sobą jest kilka, np. biblioteki nowych uniwersytetów (Augsburg, Bamberg, Eichstätt, Bayreuth, Passau), które od początku istnienia pracują w systemie zautomatyzowanym, mają wspólny katalog, aktualizowany co pół roku w postaci mikrofilmowej.

INFORMACJE · POGŁOSKI · DONOSY · INFORMACJE

KOSZALIŃSKĄ WSZECHNICĘ LITERATURY zainaugurowano (6 X) w WiMBP w Koszalinie. Celem nowej formy pracy kulturalno-oświatowej jest zwiększenie zainteresowania książką, zapoznanie z dorobkiem twórczym i problemami literatury współczesnej, z najnowszymi nurtami w poezji i w prozie oraz popularyzowanie dorobku koszalińskiego środowiska pisarskiego. W ramach Wszechnicy odbywać się będą spotkania z pisarzami i krytykami literackimi.

OCHRONIE ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH poświęcona była trzydniowa (19—21 X) międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez Bibliotekę Narodową.

PIERWSZA BIBLIOTEKA PUBLICZNO-ZAKŁADOWA W WOJ. OLSZTYŃSKIM powstała w kooperacji WBP i Olsztyńskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego.

I ZAMOJSKIE SPOTKANIE Z LITERATURĄ zorganizowały we wrześniu

WiMBP, Zarząd Okręgu SBP oraz P.P. „Dom Książki” w Zamościu. W programie znalazły się kiermasze, wystawy, spotkania autorskie.

ODZNACZENIA

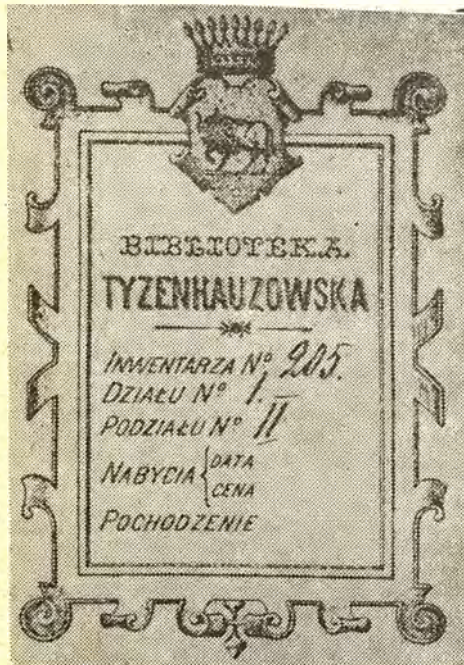
Podczas inauguracji roku kulturalnego i sezonu artystycznego w woj. kieleckim Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski otrzymały: **Janina Chwastowska** (Borkowo), **Krystyna Cwiertnia** (Busko-Zdrój), **Marianna Idziak** (Kazimierza Wielka), **Krystyna Sroczyńska** (Koszyce). Z tej samej okazji w woj. toruńskim Krzyż Kawalerski wręczono **Mariannie Domżałskiej** (Pokrzydów). Podczas zorganizowanego (5 X) z inicjatywy Zarządu Okręgu SBP i WBP w Rzeszowie spotkania bibliotekarzy rzeszowskich Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski odznaczono: **Krystynę Brożonowicz** i **Marię Czekaj** (Mielec), **Józefę Lisiecką** i **Stanisława Wilkonia** (Łańcut), **Marię Wronek** (Kolbuszowa), **Zofię Krypel** i **Zofię Czerwińską-Przywarę** (Rzeszów).

Polonika wśród litewskich ekslibrisów

LUCJAN BILIŃSKI

Definicja ekslibrisu charakteryzująca go jako znak własnościowy w formie nalepki, skomponowanej artystycznie, umieszczanej zwykle na wewnętrznej stronie przedniej okładki książki, wskazuje dwa istotne kierunki badawcze, w których stanowi on przedmiot zainteresowania. Pierwszy kierunek to poznawanie za pośrednictwem ekslibrisów historii książki, dziejów bibliotek i prywatnych księgozbiorów, przeszłości kultury i tradycji różnych środowisk, organizacji, instytucji, a także najmniejszych komórek społecznych — poszczególnych rodzin i wyróżniających się jednostek. Drugi kierunek badawczy uprawiany jest przez znawców i miłośników sztuki, którzy w artystycznie skomponowanej nalepce książkowej znajdują wartości graficzno-plastyczne.

Vincas Kisarauskas w bardzo cennej publikacji poświęconej litewskim ekslibrisom w latach 1518—1918* dostarcza wiele bogatego materiału głównie dla historyków książki i bibliotek, a zamieszcza-

* V. Kisarauskas. *Lietuvos knygos zenklai 1518—1918*. Wilnius: „Moksals”, 1984, s. 221.

jąc 1068 ekslibrisów, bardzo — w większości — czytelnych, pozwala także na ocenę ich wartości artystycznej.

Praca Kisarauskasa składa się z dwóch części. Wprowadzenie daje ogólny przegląd ekslibrisów litewskich w ujęciu historycznym, dostarcza informacji na temat rozwoju tej gałęzi sztuki od początków XVI w. do drugiej dekady w. XX.

W części drugiej, podzielonej na dwa rozdziały, znajdują się opisy supereklibrisów, ekslibrisów, stempli książkowych i podpisów — w pierwszym opisy ekslibrisów Litwy, w drugim — „Małej Litwy” (Lithuania Minor), zgrupowane w porządku alfabetycznym nazw ich właścicieli. Wśród nazwisk posiadaczy ekslibrisów oraz wśród nazw księgozbiorów, bibliotek, wypożyczalni wiele ma polskie brzmienie. Oprócz znanych rodów osiadłych na tych terenach znajdujemy nazwiska polskich naukowców, przedstawicieli kultury.

Obecność ogromnej ilości poloników w publikacji poświęconej ekslibrisom litewskim uzasadniają dość szerokie kryteria przyjęte przez autora. Jego zdaniem za litewskie należy uważać:

● ekslibrisy występujące w zbiorach kolekcjonerów indywidualnych oraz w zbiorach bibliotek rozmaitych instytucji z terenu Wielkiego Księstwa Litewskiego;

● ekslibrisy obywateli Rzeczypospolitej mieszkających poza granicami Wielkiego Księstwa Litewskiego, ale związanych z nim urzędowo oraz działaniami na rzecz narodu i kultury litewskiej;

● ekslibrisy z XIX i początków XX w. należące do mieszkańców i licznych instytucji guberni litewskich (Kowieńskiej, Wileńskiej, Augustowskiej oraz częściowo Grodzieńskiej) i Małej Litwy (Prus Wschodnich), a także do osób zamieszkanych w innych krajach, lecz uważających się za Litwinów bądź związanych z Litwą (np. powstańcy — emigranci z r. 1863);

● ekslibrisy potomków niektórych najbardziej znanych rodów arystokracji Wielkiego Księstwa Litewskiego, które w XIX i na początku XX w. były jeszcze związane ze swoimi starymi rodowymi rezydencjami położonymi na dawnych terenach Wielkiego Księstwa Litewskiego (np. ekslibrisy i inne znaki książki członków rodziny Radziwiłłów, którzy do początku XX w. byli ordynatami Nieswieża);

● ekslibrisy tworzone przez litewskich artystów dla bibliotek i poszczególnych bibliofilów innych krajów.

Powyższe kryteria pozwoliły uwzględnić bogatą listę ekslibrisów należących do członków tak znanych rodzin jak Chodkiewiczze, Chreptowicze, Czapscy, Potulicy, Czartoryscy, Korwin-Kossakowscy, Drucy-Lubeccy, Łopacińscy, Platerowie, Przeździeccy, Radziwiłłowie, Sapiechowie, Tyszkiewiczowie, Umiaśtowsky. Znajdujemy tu również supereklibrisy,

ekslibrisy i inne znaki książki należące do rodzin królewskich, np. królowej Bony, Stefana Batorego, Augusta II, Augusta III, Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Aby przedstawić tak bogate zestawienie ekslibrisów, autor musiał zapoznać się z księgozbiorami na terenie Litwy i Leningradu. Informuje on, że dużą kolekcję ekslibrisów posiada Centralna Biblioteka Akademii Nauk Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Znajduje się tu pokaźna ilość ekslibrisów unikatowych, wykonanych różnymi technikami, nie tylko litewskich, ale także z innych krajów. Duży zbiór ekslibrisów zgromadził Dział Sztuki Biblioteki Wileńskiego Narodowego Uniwersytetu im. V. Kapsukas. Znaczna liczba supereklibrisów i innych znaków książki znajduje się także w Oddziale Druków Radzieckich i w innych działach tej Biblioteki.

Kolekcje mniejsze objętościowo, zawierające jednakże przykłady rzadkich ekslibrisów, są też w Republikańskiej Bibliotece Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w Wilnie oraz w Muzeum Sztuki im. M. K. Curlionisa w Kownie. Autor publikacji prowadził także poszukiwania w Oddziale Starych i Rzadkich Książek Biblioteki Akademii Sztuki w Leningradzie, korzystał ze zbiorów bibliotek i muzeów etnograficznych w innych miastach (Telsze, Kretinga, Kłajpeda, Sylute). Swoje zbiory udostępnił mu również prywatni kolekcjonerzy: V. Andriuls, E. Stasiulis, I. Sapiro i D. Kaunas, który ma bogaty zasób ekslibrisów z obszaru Małej Litwy.

Część ekslibrisów znajdujących się w prywatnych zbiorach litewskich kolekcjonerów zarejestrowana jest w dość dużej liczbie publikacji, a także w dostępnych dla wszystkich katalogach, spisach itp. Dowiedzieć się można o nich także z informacji zamieszczonych w litewskich, polskich, rosyjskich i niemieckich wydawnictwach poświęconych historii książki i bibliofilstwu.

Spśród zaprezentowanych przez Kisauskasa ekslibrisów, supereklibrisów i innych znaków książki największa ilość pochodzi z drugiej połowy XIX i początku XX w. Są one ważnym dokumentem dla historii książki, a także źródłem do badań z dziedziny kultury. W wielu znakach książki utrwalone zostały nazwy instytucji i placówek już dawno nie istniejących, są to więc ważne ślady przeszłości odnoszące się do historii Litwy i Polski.

Z dużą satysfakcją odnotowujemy fakt wydania książki, która z pewnością zainteresuje szersze grono polskich bibliofilów.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich 1917 — 1987

fakty ● wydarzenia ● iluzje

JULIUSZ WASILEWSKI

1981

11-13 V — z udziałem 184 delegatów odbył się w Warszawie Krajowy Zjazd Delegatów SBP zwołany w trybie przyspieszonym na wniosek 15 okręgów. Na przewodniczącego Zjazdu wybrano Alojzego Tujakowskiego, na wiceprzewodniczącego — Janusza Dunina. Przebieg Zjazdu miał charakter burzliwy, a niekiedy dramatyczny. Tematyka dyskusji wyszła szeroko poza treść przygotowanego przez komisję programową dokumentu „Założenia programowe SBP”. „Założenia” spotkały się z surową krytyką. Podczas dyskusji poruszano sprawy kryzysu książki, wadliwej polityki wydawniczej, skomplikowanej sytuacji bibliotek poszczególnych sieci. Z ostrą krytyką spotkała się także działalność Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Państwowej Rady Bibliotecznej. Domagano się weryfikacji kadry kierowniczej, uporządkowania spraw związanych z kształceniem bibliotekarzy. Sformułowano szereg krytycznych uwag pod adresem ustępującego Zarządu Głównego. W wielu wypowiedziach emocje górowały nad rzeczywistością, odzywały się głosy skrajne, licytujące się w negatywnej ocenie organizacji. Zarzucano jej bierność, uwikłanie w resortowe manipulacje, brak samorządności. Pod adresem ZG wysuwano (często nie uwzględniając realiów, w jakich ZG działał) tak ciężkie oskarżenia jak utrata autentyczności i wiarygodności, niewykonywanie statutowych obowiązków, prowadzenie działalności pozorowanej, ograniczanie swobody wypowiedzi itp. Padła propozycja rozwiązania SBP, co — zdaniem wnioskodawcy — przypieczętowałoby jego faktyczny już upadek. Ton niektórych wypowiedzi sprawił, że dotychczasowy sekretarz generalny, Leon Łoś, przedstawił wniosek, aby nowy Główny Sąd Koleżeński opracował kodeks dobrych obyczajów bibliotekarstwa polskiego. Zjazd dokonał zmian w Statucie SBP. Do najważniejszych należały: wyłączenie przewodniczących zarządów okręgowych ze składu ZG, który miał być wybierany w całości przez zjazd delegatów w liczbie: przewodniczący i 25 członków (statut zobowiązywał ZG do organizowa-

nia nie rzadziej niż dwa razy w roku narad z przewodniczącymi zarządów okręgowych); ograniczenie biernego i czynnego prawa wyborczego tylko do osób mających mandat delegata (dotychczas prawa wyborcze mieli także członkowie ustępujących władz); przedłużenie kadencji do 4 lat (dotychczas 3 lata) z zastrzeżeniem, że pełnienie jednej funkcji nie może trwać dłużej niż dwie kolejne kadencje; uzależnienie faktu istnienia okręgu od zrzeszenia co najmniej 100 członków. Zmieniono wysokość składki członkowskiej (w zależności od zarobków — 5 do 50 zł) i możliwość zmian w tym zakresie pozostawiono do wyłącznej decyzji krajowego zjazdu. Zjazd odrzucił „Założenia programowe SBP”, nie zdołał jednak wypracować własnego programu. Sprawą tą obciążono nowy Zarząd Główny. Przez aklamację przyjęto wnioski dotyczące uchwały w sprawie kontynuowania budowy Biblioteki Narodowej oraz wykorzystania budynku przy ul. Okólnik — po opuszczeniu go przez BN — na siedzibę SBP. W podjętej uchwale Zjazd stwierdził, że postanawia nadać SBP nowe oblicze ideowo-programowe oraz odpowiednio do niego kształt organizacyjny. Podkreślono, że „postanowienie to znalazło swój najpełniejszy wyraz w przyjęciu nowego statutu” i że „odtąd samorządność oraz honorowanie i rzetelne przestrzeganie zasad demokracji będzie towarzyszyć wszelkim poczynaniom Stowarzyszenia”. Zjazd opowiedział się za niepodzielnością kultury polskiej oraz za koniecznością przyjęcia systemu gwarancji dla wyprowadzenia polskiego bibliotekarstwa z depresji i stworzenia mu perspektyw rozwojowych poprzez m.in. przeprowadzenie analizy systemu książki w Polsce i na jej podstawie przygotowanie założeń programowych nowego modelu bibliotekarstwa i informacji naukowej. Zjazd odebrał bierne prawo wyborcze członkom ustępujących władz nie będącym delegatami, co automatycznie wyeliminowało z wyborów prawie wszystkich członków dotychczasowego Zarządu Głównego — osoby z wieloletnim doświadczeniem i dorobkiem w pracy społecznej. Sporo kłopotów nastreczył wybór przewodniczącego ZG. Po kilkakrotnym głosowaniu wymaganą większość głosów otrzymał zgło-

szony z sali Stefan Kubów, ZG ukonstytuował się następująco: Jerzy Lewandowski — I wiceprzewodniczący, Jan Burakowski — wiceprzewodniczący, Władysław Wasilewska — sekretarz generalny, Jan Marciniak — zastępca sekretarza generalnego, Jadwiga Jakubowska — skarbnik, Józef Lewicki — zastępca skarbnika, Tadeusz Zarzębski — przewodniczący Komisji Współpracy z Okręgami, Franciszek Czajkowski, Jadwiga Cwiekowa, Adam Domański, Henryk Filipowicz-Dubowik, Mieczysława Dymna, Ewa Grzesiak, Klementyna Helis, Bolesław Howorka, Krystyna Kubala, Michał Kuna, Jan Maćkowiak, Zbigniew Nowak, Halina Pabiszowa, Wanda Pindłowa, Zofia Rogowska, Józef Szulikowski, Witold Rumszewicz, Hanna Tadiusiewicz — członkowie. Przewodniczącą Głównej Komisji Rewizyjnej została Hanna Zasadowa, przewodniczącą Głównego Sądu Koleżeńskiego — Krystyna Kruska.

W składzie ZG znalazła się tylko jedna osoba będąca we władzach naczelnych Stowarzyszenia w poprzedniej kadencji. Zachwiana została ciągłość dorobku myślowego, ciągłość prac organizacyjnych i merytorycznych. Część członków nowego ZG nie miała większego doświadczenia w kierowaniu działalnością tak dużej organizacji społecznej. Wielu wybitnych działaczy SBP, zrązonych atmosferą Zjazdu i często niesprawiedliwą oceną ich wysiłków odsunęła się od udziału w bieżących pracach. Wszystkie to, pogłębione brakiem wypracowanego przez Zjazd programu działania i wyrażenie sprzeciwu wobec koncepcji organizacji, a także spadkiem społecznego zaangażowania sprawiło, że w pierwszym okresie kadencji największej czasu zajęły Zarządowi Głównemu sprawy organizacyjne. Na działalność SBP wpływ miała wówczas także sytuacja polityczna, społeczna i gospodarcza kraju. Realia czasu zaważyły — podobnie jak na całym społeczeństwie — na losach i kondycji SBP.

Bezpóśrednio po zjeździe delegatów powołano komisje: Wydawniczą (przewodniczącą M. Kuna, później Radosław Cybulski), Współpracy Międzynarodowej (H. Dubowik, od października 1984 Maria Brykczynska), Legislacyjną (B. Howorka), Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego (J. Cwiekowa). Kontynuowały działalność lub zostały powołane w późniejszym okresie sekcje: Bibliotek Publicznych (przewodniczący Grzegorz Chmielewski), Bibliotek Szpitalnych (Wanda Kozakiewicz), Bibliotek Muzycznych (Karol Musioł, później Maria Prokopowicz, następnie Andrzej Spóz), komisje: Statystyki Bibliotecznej (Wiesława Żukowska), ds. Zawodu Bibliotekarskiego (powołana w r. 1983, przewodniczący T. Zarzębski), Ze-

spół ds. Bibliografii Terytorialnych (Cecylia Z. Gałczyńska).

14-16 V — Zespół ds. Bibliografii Terytorialnych zorganizował w Jarocinie konferencję szkoleniowo-dyskusyjną.

26 VI — Zarząd Główny przyjął materiał w sprawie bibliotek, przygotowany dla Komisji Zjazdowej PZPR, który później wręczony został wszystkim delegatom na IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR, reprezentującym środowisko pracowników kultury i sztuki. ZG domagał się, aby w dokumentach zjazdowych zaakcentowana była rola bibliotek w rozwoju nauki i kultury oraz w procesach społeczno ekonomicznych kraju. Wyrażono też przekonanie, że rozwój bibliotek i ośrodków inte powinien być objęty ogólnopolskim planem rozwoju oświaty, nauki i kultury. W wyniku tych zabiegów w uchwale Zjazdu znalazł się zapis stwierdzający, że „utrzymanie i rozwój sieci bibliotecznej, zapewnienie jej kadr i książek jest jednym z głównych zadań rządu”.

10-11 IX — Sekcja Bibliotek Publicznych (przy współpracy WBP i Zarządu Okręgu w Gdańsku) zorganizowała ogólnopolską sesję naukową na temat organizacji i działalności bibliotek publicznych w dużych miastach. Uczestniczyło 60 osób.

10-11 X — Sekcja Bibliotek Szpitalnych wspólnie z Zarządem Okręgu i Śródmiejską Biblioteką Publiczną w Łodzi zorganizowała ogólnopolską sesję poświęconą pracy bibliotecznej z ludźmi niepełnosprawnymi. Podjęto decyzję o rozszerzeniu zakresu działania Sekcji, zmieniono jej nazwę z Bibliotek Szpitalnych na Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych. Przewodniczącym Sekcji został F. Czajkowski.

16-17 XI — podczas posiedzenia plenarnego ZG z udziałem przewodniczących zarządów okręgów przyjęto program działalności SBP. W dokumencie stwierdzono m.in., że SBP położy główny nacisk na działalność praktyczno-fachową. Do głównych zadań zaliczono: udział w kształtowaniu polityki bibliotecznej i informacyjnej, stałą współpracę z organami władz administracyjnych i ciał przedstawicielskich, popieranie i rozwijanie regionalnej współpracy bibliotek i ośrodków inte, organizowanie różnych form poradnictwa zawodowego, podjęcie inicjatyw zmierzających do nowelizacji programu rozwoju bibliotek, wspieranie działalności naukowej, popularyzatorskiej i publicystycznej bibliotekarzy, zintensyfikowanie działalności wydawniczej, współudział w pracach nad doskonaleniem systemu kształcenia i dokształcania bibliotekarzy, udział w pracach organiza-

cji międzynarodowych, zorganizowanie współpracy ze wszystkimi związkami zawodowymi zrzeszającymi bibliotekarzy, stałe zwiększanie szeregów SBP, starania o uzyskanie przez SBP niezależności finansowej. Podczas zebrania podjęto kilka innych ważnych uchwał i postanowień. Uchwała w sprawie działalności bibliotek w okresie reformy gospodarki narodowej wskazywała na możliwości różnorodnych rozwiązań, zwłaszcza organizacyjnych, które mogłyby umożliwić bibliotekom rzetelne wywiązywanie się z podstawowych obowiązków w zapowiadanych nowych warunkach funkcjonowania gospodarki. Dokument ten będący przejawem szybkiej reakcji na potrzeby chwili niestety nie został należycie wykorzystany. Przyjęto „Podstawowe zasady systemu plac i awansowania pracowników bibliotek i ośrodków inte”, w których ZG zdecydowanie opowiedział się za wprowadzeniem jednolitych zasad wynagradzania bibliotekarzy i określił ich główne ramy. W stanowisku dotyczącym spraw ogólnospołecznych Zarząd Główny wyraził poparcie dla idei porozumienia i współpracy całego narodu, zadeklarował gotowość włączenia swoich przedstawicieli w tok prac nad stworzeniem platformy i form porozumienia. Ulegając licznym głosom protestu przeciw podwyższeniu składek członkowskich (co dało powód do wypisywania się z SBP), ZG postanowił zawiesić czasowo uchwałę zjazdu delegatów w tej sprawie. Decyzja ta — niezgodna z postanowieniami nowego statutu — spotkała się z kolei z protestami niektórych działaczy.

10 XII — Prezydium ZG podczas wizyty ministra kultury i sztuki, J. Tejchmy złożyło memoriał, w którym zgłoszono m.in. postulaty dotyczące uregulowania spraw zarządzania bibliotekami, nowelizacji ustawy o bibliotekach w kierunku zintegrowania w niej systemu bibliotecznego-informacyjnego, reorganizacji Państwowej Rady Bibliotecznej, zaktualizowania i wdrożenia do realizacji programu rozwoju bibliotek, wprowadzenia obligatoryjnych norm w zakresie lokali, bazy materialnej i zatrudnienia, rozszerzenia obsługi osób niepełnosprawnych, zwiększenia udziału Biblioteki Narodowej w programowaniu i koordynacji badań naukowych, przyspieszenia prac nad zmianami wynagradzania pracowników, ustabilizowania sytuacji bibliotek zakładowych i związkowych. Stanowisko to podtrzymywane było przez całą kadencję. W znacznie szerszym ujęciu przedstawiono je również (11 XI 1983) ministrowi Kazimierzowi Żygulskiemu.

ZG aktywnie uczestniczył w pracach Komitetu Porozumiewawczego Stowarzy-

szeń Twórczych i Naukowych (przedstawiciel SBP w Komitecie — W. Wasilewska), współdziałał w przygotowaniach do Kongresu Kultury Polskiej. Do materiałów Kongresu włączone zostało opracowanie S. Kubowa „Problemy bibliotekarstwa w Polsce”. Obrady kongresu zostały przerwane przez wprowadzenie stanu wojennego.

13 XII — towarzyszące wprowadzeniu stanu wojennego ograniczenia w zakresie łączności i komunikacji utrudniły na pewien okres działania ZG. Działalność SBP w okresie stanu wojennego nie została zawieszona.

Współpraca międzynarodowa — w 47 sesji IFLA w Lipsku SBP reprezentowało 3 przedstawicieli. Łącznie w sesji uczestniczyła 11-osobowa delegacja z Polski. Na zaproszenie SBP przebywał w Polsce z kilkunastodniową wizytą zastępca sekretarza generalnego brytyjskiego Stowarzyszenia Bibliotek (Library Association), Russel Bowden. Podczas wizyty uzgodniono wstępny tekst umowy o współpracy między SBP i LA. Uzyskano zapewnienie udzielenia Polsce pomocy w zakresie anglojęzycznej literatury naukowej.

Sprawy wydawnicze — dekretem o stanie wojennym zawieszono zostały redakcje czasopism SBP. Krótki okres zawieszenia „Bibliotekarza” nie spowodował zmniejszenia liczby numerów rocznika 1982. „Poradnik Bibliotekarza” zawieszony był przez pół roku, wskutek czego wyszło tylko 6 numerów.

1982

Prezydium ZG wykazywało dużą aktywność we współdziałaniu z organami władz administracyjnych i uczestnictwie w pracach licznych, powoływanych doradcze lub na stałe, ciał przedstawicielskich.

Wielu członków ZG i działaczy SBP weszło w skład powołanego przy Wydziale Kultury KC PZPR Ogólnopolskiego Zespołu Partyjnego Bibliotekarzy. To zespolenie personalne sprzyjało owocnej współpracy. W maju na zorganizowanym przez Zespół seminarium przedstawiono zebrane i skatalogowane przez SBP wnioski i postulaty środowiska bibliotekarskiego z lat 1980—1981. Materiał ten został wykorzystany przez Zespół przy opracowywaniu tez dotyczących wybranych problemów działalności i organizacji bibliotekarstwa w Polsce. Tezy, szeroko dyskutowane w środowisku bibliotekarzy, opiniowane przez okręgi SBP, stały się podstawą dokumentu „Stan i kierunki rozwoju bibliotekarstwa w Polsce”, uchwalo-

nego w listopadzie 1984 r. przez Komisję Kultury KC PZPR.

Z inicjatywy SBP Ministerstwo Kultury i Sztuki powołało komisję ds. nowelizacji ustawy o bibliotekach. 28 VI Zarząd Główny w przyjętym stanowisku opowiedział się za jednolitą ustawą o systemie biblioteczo-informacyjnym. Działalność powołanej przez resort Komisji po kilku spotkaniach zamarła.

29 VI — podczas spotkania z wiceministrem oświaty i wychowania Marianem Gałą przedstawiciele Prezydium przedstawili dokument omawiający sytuację bibliotek szkolnych.

16-26 XI z inicjatywy Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych odbył się w POKB w Jarocinie pierwszy kurs z zakresu obsługi czytelników niepełnosprawnych.

W związku z dłuższym pobytom J. Jakubowskiej za granicą funkcję skarbnika powierzono dokooptowanej z grona delegatów Mirosławie Kocięckiej.

Współpraca międzynarodowa. 48 sesja IFLA odbyła się w Montrealu bez udziału przedstawiciela bibliotekarstwa polskiego.

1983

14 I — Prezydium wystosowało pismo do ministra kultury i sztuki w sprawie uposażeń bibliotekarzy. Ze względu na brak odpowiedzi zwrócono się z tą sprawą do wicepremiera Mieczysława Rakowskiego — również nie uzyskano odpowiedzi. Podstawę do wystąpienia stanowił opracowany przez Zespół ds. Zawodu memoriał w sprawie tworzenia właściwych warunków działania bibliotekarstwu polskiemu. Wysunięto potrzebę m.in. ustalenia dodatków, w tym za uzyskanie tytułu bibliotekarza dyplomowanego, za zajmowanie samodzielnego stanowiska w placówce o jednoosobowej obsadzie, zachowania niższej kolejowych przez emerytów. Postulowano wprowadzenie jednolitych kategorii stanowisk, zrównanie plac bibliotekarzy z placami nauczycieli i kadry inżynieryjno-technicznej.

24 I — po długim okresie prac przygotowawczych, w których uczestniczyli członkowie Prezydium ZG SBP, odbył się inauguracyjne posiedzenie Narodowej Rady Kultury. W skład Rady wszedł przewodniczący SBP.

15 IV — ZG delegował J. Kołodziejską do Rady Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie. Podjęto uchwałę w sprawie utworzenia Nagrody Naukowej im Adama Łysakowskiego, ogłoszono konkurs na wspomnienia bibliotekarzy.

9-10 VI — IV Krajowa konferencja bibliotekarzy muzycznych zorganizowana we Wrocławiu przez Sekcję Bibliotek Muzycznych oraz Zarząd Okręgu SBP i Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu poświęcona była sprawom związanym z Międzynarodowym Wykazem Źródeł Muzycznych (RISM), Międzynarodowym Wykazem Literatury o Muzyce (RILM), współpracy bibliotek muzycznych krajów socjalistycznych.

30 VI — ZG podjął uchwałę w sprawie przystąpienia SBP do PRON, której prawomocność zakwestionowała Główna Komisja Rewizyjna. Przyjęto też uchwałę popierającą Apel o pokój i życie.

W lipcu z pełnienia funkcji I wiceprzewodniczącego zrezygnował J. Lewandowski. W latach 1983/1984 z udziału w pracach ZG zrezygnowali z różnych powodów: A. Domański, H. Filipowicz-Dubowik, K. Helis, M. Kocięcka, M. Kuna, W. Pindłowa, H. Tadeusiewicz, W. Rum-szewicz.

21 IX — spotkanie przedstawicieli Prezydium ZG SBP z przewodniczącym Rady Krajowej PRON Janem Dobraczyńskim, którego poinformowano o celach i zadaniach SBP. Omówiono bieżące problemy środowiska bibliotekarskiego.

2-4 XI — Komisja Statystyki Bibliotecznej wspólnie z Centralną Biblioteką Statystyczną zorganizowała konferencję na temat statystyki bibliotecznej w Polsce i na świecie.

25 XI — powołanie na sanowisko I wiceprzewodniczącego J. Lewickiego znacznie ożywiło pracę Prezydium. Funkcję skarbnika ZG powierzono J. Marciniakowi.

Z inicjatywy bibliotekarzy będących członkami Narodowej Rady Kultury Rada skutecznie interweniowała w PP „Dom Książki” w sprawie sprzedaży książek dla bibliotek.

15 XII — inauguracyjne posiedzenie reaktywowanej Państwowej Rady Bibliotecznej, w skład której z ramienia SBP weszli: Stanisław Badoń, J. Burakowski, J. Kołodziejska, S. Kubów.

Współpraca międzynarodowa — W 49 sesji IFLA w Monachium brała udział 7-osobowa delegacja z Polski. S. Kubów uczestniczył w posiedzeniu Sekcji Szkół Bibliotekarskich IFLA (Amsterdam), reprezentował SBP na naradzie przedstawicieli państw socjalistycznych biorących udział w pracach IFLA.

1984

W odpowiedzi na apel Prezydium ZG w 27 okręgach odbyły się walne zebra-

nia, spotkania środowiskowe, narady z okazji 40-lecia PRL, podczas których dokonano próby podsumowania dorobku bibliotekarstwa, sformułowania zadań na przyszłość. Przedsięwzięcia organizowane z okazji 40-lecia odegrały też istotną rolę w ożywieniu działalności niektórych okręgów, konsolidacji bibliotekarzy.

Wiele okręgów SBP aktywnie włączyło się do kampanii wyborczej do rad narodowych. W komisjach i kolegiach wyborczych działało ponad 200 bibliotekarzy, a ok. 250 pracowników bibliotek zostało wybranych radnymi.

2-6 IV — głównym tematem zorganizowanego przez Zespół ds. Bibliografii Terytorialnych ogólnopolskiego seminarium dla bibliografów była nowa norma opisu bibliograficznego.

26 IV — po dwóch latach dyskusji, uzgodnień i przetargów uchwalona została Ustawa o upowszechnianiu kultury. W wyniku zabiegów SBP w ustawie znalazł się zapis, że wszystkie biblioteki są instytucjami upowszechniania kultury, nie zaś tylko publiczne i zakładowe, jak głosił projekt rządowy.

6 VI — Zarząd Główny uchwalił apel do bibliotekarzy o uczestnictwo w Narodowym Czynie Pomocy Szkole.

13 VI — w ramach struktur SBP powołano Polski Komitet Współpracy z IFLA (przewodniczący S. Kubów), który w listopadzie wydał pierwszy (i na razie jedyny) numer swojego „Biuletynu Informacyjnego”.

We wrześniu ogłoszono wyniki plebiscytu na Nagrodę Literacką SBP za rok 1983; przyznano ją współczesnym polskim autorem najbardziej poczytnych książek.

4 X — uroczyste posiedzenie plenarne ZG z udziałem przewodniczących zarządów okręgów i licznych gości zakończyło obchody 40-lecia Polski Ludowej w środowisku bibliotekarskim. Podczas uroczystości 27 działaczom SBP wręczono odznaczenia państwowe. Przed zebraniem przedstawiciele Prezydium spotkali się z sekretarzem KC Waldemarem Świrgoniem. Poruszono m.in. sprawy wypracowania polityki bibliotecznej partii, ustalenia zasad polityki wydawniczej, nakładów finansowych na biblioteki. Zwrócono uwagę na potrzebę utworzenia silnego centrum zarządzania siecią biblioteczno-informacyjną.

18-19 XII — zorganizowana przez ZG (wspólnie z Narodową Radą Kultury i Prezydium Ogólnopolskiego Zespołu Partyjnego Bibliotekarzy) ogólnopolska narada radnych bibliotekarzy i księgarzy (temat — „Miejsce i znaczenie bibliotek

w życiu społeczno-kulturalnym kraju oraz rola rad narodowych i samorządów terytorialnych w tworzeniu warunków doskonalenia działalności bibliotek i rozwoju czytelnictwa powszechnego w Polsce”) zgromadziła ponad 250 radnych. Głos zabrali m.in. przewodniczący Narodowej Rady Kultury, prof. B. Suchodolski, minister kultury i sztuki, prof. K. Zygmunt, sekretarz Rady Państwa, J. Szymanek.

Zarząd Główny włączył się jako współorganizator do ogłoszonego przez MKiS współzawodnictwa o najlepszą bibliotekę w gminie.

Podjęto inicjatywy mające na celu zwiększenie liczby działających przy ZG ciał doradczych. Doprowadzono do formalnego powołania sekcji: Bibliotek Wojskowych (przewodniczący Zbigniew Opopka), Szkół Bibliotekarskich (Maria Szczuka), Bibliotek Szkolnych (Zofia Krasuska), Bibliotek Zakładowych (Józef Szulikowski). Z wyjątkiem Sekcji Szkół Bibliotekarskich ogniewa te praktycznie nie podjęły działalności. Do końca kadencji nie zdołano doprowadzić do powołania sekcji bibliotek naukowych.

Do składu Prezydium ZG dokooptowano Zofię Płatkiewicz i powierzono jej funkcję zastępcy sekretarza generalnego.

Współpraca międzynarodowa — mimo usilnych zabiegów na szczeblu ministra kultury żaden przedstawiciel bibliotekarstwa polskiego nie brał udziału w jubileuszowej 50 sesji IFLA w Nairobi (Kenia), SBP wycofało się z członkostwa w Sekcji Katalogowania IFLA, zgłaszając w zamian akces do Sekcji Usług Bibliotecznych dla Osób Chorych. F. Czajkowski uczestniczył w międzynarodowej konferencji zorganizowanej w Amsterdamie przez Sekcję Bibliotek dla Niewidomych IFLA. J. Kołodziejska brała udział w posiedzeniu Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych IFLA, została członkiem utworzonego podczas zebrania Okrągłego Stołu Badań Czytelnictwa IFLA. Na zaproszenie SBP w marcu z kilkudniową wizytą przebywał w Polsce Paul Kaegbain (RFN) — przewodniczący Sekcji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych IFLA. W Warszawie (11 II) podpisana została umowa o współpracy między SBP a brytyjskim Stowarzyszeniem Bibliotek. Podczas wizyty w Warszawie prof. Gotthard Rückla podpisano protokół wykonawczy do umowy o współpracy między SBP a Związkiem Bibliotek NRD.

Sprawy wydawnicze, Podjęto decyzję o zmianie profilu „Bibliotekarza” i przywrócenia mu od r. 1984 częstotliwości miesięcznej. Rozwiązano umowy z do-

tychczasowymi redaktorami. Powołany na stanowisko etatowego sekretarza redakcji Witold Gawron po przygotowaniu trzech numerów zrezygnował z pracy. Od numeru 6 redakcję przeniesiono do Poznania (redaktor naczelny — S. Badoń). Decyzje w sprawie „Bibliotekarza”, podejmowane w trybie przyspieszonym, przy braku zabezpieczeń organizacyjnych (przydZIAł papieru, druk, kolportaż), sprawiły, że czasopismo w r. 1984 przyniosło Stowarzyszeniu poważne straty finansowe. Do końca kadencji nie zdołano przewyciężyć znacznych opóźnień w ukazywaniu się miesięcznika, wiele zastrzeżeń wysuwano pod adresem jego zawartości.

1985

Z inicjatywy i dzięki staraniom Prezydium wszyscy członkowie SBP mieli możliwość wykupienia subskrypcji 4-tomowej encyklopedii PWN. W sumie SBP rozprzewadziło ok 11 000 talonów. W wielu okręgach przedsięwzięcie przyczyniło się do uporządkowania spraw członkowskich.

12 V — Zarząd Główny przyznał pierwszą dwie Nagrody Naukowe im. A. Łysakowskiego — za r. 1983 Zofii Gacy-Dąbrowskiej (za książkę „Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej”), za r. 1984 Marii Lenartowicz (za książkę „Przepisy katalogowania książek, Część I. Opis bibliograficzny”). Po raz drugi przyznano Nagrodę Literacką SBP.

13-15 V — obradujący w Toruniu Krajowy Zjazd Delegatów SBP zakończył czteroletnią kadencję, która przypadła na okres bardzo skomplikowany i trudny. Wyraźne załamanie się działalności społecznej, widoczne nie tylko wśród bibliotekarzy, lecz noszące znamiona zjawiska ogólnokrajowego, stanowiło poważne zagrożenie dla SBP. Mimo bolesnych strat, zwłaszcza członkowskich, Stowarzyszenie zdołało zachować swoją tożsamość, potrafiło zahamować odpływ członków, samodzielnie wypracować drogi przezwyciężenia trudności, podjąć i zrealizować wiele poważnych przedsięwzięć. Do istotnych zjawisk, z którymi nie zdołano się uporać, należy niewątpliwie spadek znaczenia organizacji w środowisku bibliotekarzy szkół wyższych i wśród pracowników ośrodków informacji naukowej. Przez całą kadencję dbano, aby przedstawiciele SBP uczestniczyli w pracach organów opiniotwórczych, komisji, komitetów, organizacji, których program miał w polu widzenia sprawy kultury, książki, bibliotek. Uczestnictwo to, nie dające się okre-

lić wymiernymi efektami, bez wątpienia miało wpływ na kształtowanie opinii, tworzenie atmosfery wokół istotnych dla bibliotekarstwa problemów, wypracowanie pozycji SBP jako ważnego reprezentanta środowiska. Największe znaczenie miała zapoczątkowana w kadencji współpraca SBP z Narodową Radą Kultury, Ogólnopolskim Zespołem Partyjnym Bibliotekarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR, Komisją Kultury Rady Krajowej PRON.

Pracowało mniej niż w poprzednich kadencjach ciał doradczych (sekcje, komisje, zespoły), tylko niektóre z nich działały systematycznie. **Sekcja Bibliotek Muzycznych** organizowała krajową współpracę bibliotek muzycznych nad tworzeniem centralnego katalogu dawnych rękopisów muzycznych i przysyłaniem opisów do międzynarodowego katalogu RISM. Równolegle prowadzono prace przy reorganizacji Polskiego zespołu sporządzającego opisy do międzynarodowej bibliografii RILM. Sekcja wydała dwa pierwsze zeszyty „Biblioteki Muzycznej”. **Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych** doprowadziła do powołania w Toruniu Ośrodka Informacyjno-Metodycznego Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, udzielała pomocy merytorycznej w różnorodnych kursach i szkoleniach, brała udział w przeprowadzaniu ogólnokrajowych ankiet dotyczących stanu i organizacji bibliotek obsługujących osoby chore i niepełnosprawne. **Sekcja Bibliotek Publicznych** brała udział w opiniowaniu aktów normatywnych (m.in. Ustawy o upowszechnianiu kultury, rozporządzeń płacowych), wystąpiła — bez efektu — z inicjatywą powołania Rady Dyrektora Departamentu Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej MKiS, Zajmowała się przeprowadzaniem plebiscytu w konkursie o Nagrodę Literacką SBP. **Sekcja Szkół Bibliotekarskich** przystąpiła do zakrojonych na szeroką skalę badań zapotrzebowania bibliotek na kadry kwalifikowane, rozpoczęła prace nad ewidencją kadry szkół bibliotekarskich oraz programów kształcenia. **Komisja Statystyki Bibliotecznej** opracowała szereg opinii i analiz dotyczących kolejnych formularzy sprawozdawczości statystycznej bibliotek, doprowadziła do powstania i skierowania do właściwych instytucji kilku opracowań, jak: „Problemy porównawalności statystyki bibliotecznej obowiązującej w Polsce ze sprawozdawczością międzynarodową UNESCO”, „Wnioski i postulaty w sprawie statystyki bibliotecznej”, „Szczegółowe propozycje najpilniejszych działań i zmian w zakresie statystyki bibliotecznej w Polsce”. **Komisja ds. Kształcenia i Doskonalenia Zawodowego** przygotowała dla okręgów propozycje prac

związanych z doskonaleniem zawodowym kadra, opracowała „Tezy dotyczące kształcenia i doskonalenia zawodowego”. **Komisja ds. Zawodu Bibliotekarskiego** przygotowała szereg opinii do projektów aktów normatywnych dotyczących zawodu.

Współpraca międzynarodowa — stałymi przedstawicielami SBP w sekcjach IFLA byli: J. Kołodziejska — Sekcja Teorii i Badań Bibliotekoznawczych, A. Jopkiewicz — Sekcja Statystyki, S. Kubów — Sekcja Szkół Bibliotekarskich. Sekcja Bibliotek Muzycznych uczestniczyła — w miarę możliwości — w pracach Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych. ZG podjął rozmowy w sprawie porozumień o współpracy z organizacjami bibliotekarskimi na Węgrzech i w Słowacji.

Pod koniec kadencji SBP zrzeszało 10 444 członków w 48 okręgach (bez Skierniewic). Od r. 1981 nastąpił spadek liczby członków o ok. 23%. Największe straty członkowskie odnotowały okręgi: Kraków — 79%, Wrocław — 66%, Suwałki — 57%, Łódź — 56%, Białystok — 55%, Gdańsk — 52%, Lublin — 50%, Katowice — 45%. Główna fala odchodzenia członków miała miejsce w latach 1981—1982. W skali całej organizacji ubytek członków w r. 1983 był niewielki, a w r. 1984 w zdecydowanej większości okręgów uwidoczniła się tendencja do stabilizacji lub zwiększenia szeregów członkowskich. Głównymi przyczynami spadku liczby członków były: odchodzenie bibliotekarzy z zawodu, podniesienie wysokości składek członkowskich, niewielka aktywność niektórych okręgów, nastroje zniechęcenia, a nawet negacji sensu działalności społecznej, akces do PRON. W 17 okręgach liczba członków w trakcie kadencji wzrosła. Poszczególne zarządy okręgów przewodniczyli: Biała Podlaska (liczba członków na koniec 1984 r. — 112) — Grzegorz Michałowski, Białystok (131) — Jolanta Pochodowicz-Maj, Bielsko Biała (316) — Małgorzata Korzonkiewicz, Bydgoszcz (222) — Bolesława Podraza-Knapińska, Chełm (112) — Lucyna Efler, później Zuzanna Wysocka, Ciechanów (182) — Henryk Bogusławski, Częstochowa (155) — Krystyna Kotlińska, Elbląg (120) — Zofia Busz, Gdańsk (213) — Maria Frączek, Gorzów (150) — Lucyna Kotecka, Jelenia Góra (216) — Halina Majewska, Kalisz (174) — Artur Lenczowski, Katowice (419) — Aleksander Uherek, później Krystyna Wołoch, Kielce (285) — Elżbieta Stec, później Maria Kałdowska, Konin — Danuta Przemieniecka, Kraków (60) — Jó-

zef Czerni, później Anna Jaworska, Krośno (137) — Stanisława Winch-Wajs, Legnica (156) — Elżbieta Świącicka, Leszno (199) — Anna Zalik, Lublin (203) — Stefania Jarzębowska, później Anna Lejman, Łomża (156) — Zofia Jaśkowska, Łódź (156) — Andrzej Kempa, Nowy Sącz (173) — Wiesław Wcześny, Olsztyn (301) — Barbara Ochranowicz, Opole (174) — Janina Kościów, Ostrołęka (209) — Elżbieta Zielińska, Piła (251) — Maria Bochan, Piotrków (103) — Bożena Bąkiewicz-Krukowska, Płock (229) — J. Marciniak, Poznań (387) — S. Badoń, Przemysł (160) — Iraida Gromek, Radom (393) — Danuta Tomczyk, Rzeszów (276) — Zdzisław Daraż, Siedlce (110) — Zofia Gorecka, Sieradz (okręg reaktywowany — 125) — Krystyna Brodowska, Słupsk (216) — Anna Paluch, Suwałki (102) — Bożena Brzezińska, Szczecin (450) — Stanisław Krzywicki, Tarnobrzeg (231) — Krystyna Błasiak, Tarnów (273) — Zofia Rogowska, Toruń (181) — F. Czajkowski, Wałbrzych (180) — Kazimiera Sawicka, później Stefan Mądrzak, Warszawa (740) — M. Brykczyńska, Włocławek (156) — Maria Branicka, Wrocław (213) — S. Kubów, Zamość (136) — Krystyna Gruska, Zielona Góra (293) — Scholastyka Dokowicz.

Sprawy wydawnicze — przekazanie kolportażu czasopism SBP do PUPiK „RUCH” znacznie zwiększyło liczbę prenumeratorów. Nakład „Poradnika Bibliotekarza” wzrósł z 11 500 do 17 000 egz., „Bibliotekarza” — z 8000 do 13 000 egz. W trakcie czteroletniej kadencji wydano 15 książek i broszur o łącznej objętości 210 ark. wyd. i w łącznym nakładzie 105 680 egz. podczas trzyletniej, najbogatszej pod względem dorobku wydawniczego, kadencji 1963—1966 wydano 38 tytułów o łącznej objętości 465 ark. wyd., w łącznym nakładzie 217 200 egz.). W darze od MKiS Stowarzyszenie otrzymało 10-tysięczny nakład opracowanej przez L. Marszałka książki *Biblioteki w Polsce*. Publikacje: J. Wołosz: *Organizacja biblioteki i kierowanie jej działalnością*, J. Pelcowa: *Polskie normy bibliograficzne 1975—1978*, M. Prokopowicz: *Przewodnik po bibliotekach i zbiorach muzycznych w Polsce*, J. Wieprzkowski: *Vademecum konserwacji książki*, J. Baumgart: *Bibliotekarstwo, biblioteki, bibliotekarze*, W. Kozakiewicz, B. Brzózka: *Biblioteka szpitalna dla pacjentów. Poradnik*, M. Lenartowicz: *Przepisy katalogowania książek*, Cz. 1. *Opis bibliograficzny* (nakład 30 000 egz.), *Literatura piękna. Adnotowany rocznik bibliograficzny 1978, 1979*, „Biblioteka Muzyczna” 1979 i 1980/1982, „Informator Bibliotekarza i Księgarza” 1982, 1983, 1984, 1985.

Zjazd Bibliofilów

ANDRZEJ KEMPA

W dniach 18—20 września 1987 r. odbył się w Łodzi z inicjatywy Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki Ogólnopolski Zjazd Bibliofilów, dokumentujący dorobek sześćdziesięciolecia bibliofilstwa łódzkiego i trzydziestolecia Klubu Miłośników Książki, działającego przy Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich w latach 1958—1966.

Tradycje zjazdów bibliofilskich w Polsce sięgają głęboko w przeszłość, bo aż do r. 1925, kiedy to z inicjatywy krakowskiego Towarzystwa Miłośników Książki znaleźli się w dawnej stolicy Jagiellonów ówczesni bibliofile, wśród których nie zabrakło też bibliotekarzy i bibliografów. Następne zjazdy zwołano do Warszawy (1926), Lwowa (1928) i Poznania (1929). Planowany na r. 1930 zjazd w Wilnie nie doszedł do skutku z powodu trudności organizacyjnych. Po wojnie zjazdy odbyły się w Toruniu (1978), Lublinie (1985) i wreszcie w Łodzi.

W łódzkim zjeździe uczestniczyło około 150 bibliofilów z całego kraju, wśród nich przedstawiciele oddziałów Towarzystwa Przyjaciół Książki i trzech autonomicznych towarzystw bibliofilskich z Torunia, Lublina i Łodzi. Z tej okazji Towarzystwo Bibliofilów im. Lelewela w Toruniu obdarowało uczestników Zjazdu pięknym drukiem *Łódź Juliana Tuwima* ze słowem wstępnym Andrzeja Tomczaka (ogłoszony po raz pierwszy nie w *Jarmarku rymów* w r. 1934, jak podaje Tomczak, lecz w łódzkim „Głosie Polskim” z 15 sierpnia 1920 r.). Oddział Śląski TPK zadedykował uczestnikom Zjazdu drucek bibliofilski zawierający wiersz Szymona Pistoriusa (ok. 1568—1630) *Author deflet Silesiam, patriam suam* ze zbioru *Sacrorum epigrammatum octernio*. Zarząd Główny TPK upamiętnił zjazd wydaniem rękopisu Bogusława Kazimierza Maskiewicza *Electionis Series Króla Polskiego po abdykacji Jana Kazimierza Jagielly w okopie między Warszawą a Wolą odprawowana w roku 1669* ze wstępem i w opracowaniu Marka Makowskiego. Gospodarze zjazdu — łódzcy bibliofile opublikowali Jana Muszkowskiego *O wrogach i miłośnikach książki* — „pracę dyplomową Jarosława Sobiepańskiego, wykonaną w Pracowni Projektowania Typografii PWSSP pod kierunkiem Jana Kubasiewicza i Krzysztofa Tyczkowskiego, z inspiracji i pod bibliofilskim patronatem Michała Kuny” (z kolofonu).

Wśród innych druków przygotowanych na zjazd przez łódzian wymienić należy Janusza Zagrodzkiego *Symbolizm w sztuce Edwarda Okunia* i Marka Szukalaka *Bolesław Kotkowski i jego Zakłady Graficzne w Łodzi*. Zrozumiałą sensacją wywołało ukazanie się pierwszego numeru czasopisma „Bibliofil”, prywatnej inicjatywy wydawniczej Jacka Wdźięczaka. Kolejnym drukiem był katalog wystawy wydawnictw polskich towarzystw bibliofilskich, opracowany rzetelnie przez łódzką bibliotekarkę i bibliofilkę, Zofię Kwaśniewską. Wystawa zorganizowana została pod hasłem „tradycja i współczesność”, w salonach dawnego pałacu łódzkiego fabrykanta Izraela K. Poznańskiego, obecnie siedzibie Muzeum Historii Miasta Łodzi — gospodarza obrad zjazdu. Wystawa dała przegląd dorobku wydawniczego 9 przedwojennych i 13 powojennych towarzystw bibliofilskich z lat 1925—1987. W katalogu zamieszczono również opisy 11 florenckich i 13 nicejskich druków Samuela Tyszkiewiczza (1889—1954), prezentowanych na towarzyszącej zjazdowi wystawie, do której wprowadziła uczestników Zjazdu gawęda Stanisława Tyszkiewiczza, syna artysty. pt. *Nad kolekcją tyszkiewiczzańców*. Kolejną ekspozycja poświęcona była Stanisławowi Gliwie (1910—1986), innemu polskiemu artyście książki tworzącemu na obczyźnie. Komentarz do tej wystawy wygłosił Edmund Puzdrowski w referacie *Znak książki — znak życia*.

Oprócz pięknych wydawnictw z oficyn Tyszkiewiczza i Gliwy uczestnicy zjazdu mieli możliwość obejrzenia wystawy artystycznych opraw z pracowni Franciszka Joachima Radziszewskiego (1876—1941), według koncepcji łódzkiego bibliofila Mirosława Borusiewicza. Dokumentację tej wystawy przynosi osobny druk poświęcony temu najwybitniejszemu po Jahodzie introligatorowi dwudziestolecia międzywojennego.

Zjazdowi towarzyszył również pokaz „Ekslibrisy z kolekcjonerskiej teki”, pochodzące z siedmiu kolekcji prywatnych: Mieczysława Bielenia, Cecylii i Janusza Duninów, Norberta Lippóczy'ego, Grzegorza Matuszaka, Edmunda Puzdrowskiego, Andrzeja Ryszkiewicza i Janusza Mikołaja Szymańskiego. Ekspozycja ukazała, jak zapaładał pomysłodawca wystawy i autor katalogu Grzegorz Matuszak, „siedem rozmaitych sposobów widzenia eksli-

brisów poprzez pryzmat subiektywnych zainteresowań kolekcjonerskich”.

Główne referaty poświęcone tradycjom bibliofilstwa łódzkiego. Michał Kuna na kanwie dokonań Towarzystwa Bibliofilów w Łodzi 1927—1939 przedstawił sylwetkę jego inicjatora i prezesa Przemysła Smolika (1877—1947), zaś Maria Majzer omówiła dzieje łódzkiego ruchu bibliofilskiego po r. 1945. Dodać należy, że jest ona autorką erudycyjnej monografii *Rodowód i historia Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki do 1981 roku*, wydanej tuż przed Zjazdem jako tom 9 łódzkiej serii wydawnictw uniwersyteckich „Folia scientiarum artium et librorum”. Książka stała się przedmiotem wielkiego zainteresowania zgromadzonych bibliofilów.

W drugim dniu obrad referaty przedstawili: Roman Tomaszewski — *Druki i druczki*, Grzegorz Matuszak — *Listy o bibliofilach*. W pierwszym referacie dostało się bibliofilom za pobłażliwość dla amatorstwa i amatorszczyzny w pseudobibliofilskim ruchu wydawniczym, ale też i „wysokim instancjom” za „zmoję milczenia” wobec dotkliwego braku papieru i kartonów średniowysokiej klasy, „których od Łaby po Ural się nie produkuje”. Konwencja referatu Matuszaka, utrzymana w klasycznej formie jakiegoś Anonima bibliofila do publiczności słuchającej listów ośmiorga, zbulwersowała braci bibliofilską, więc w kuluarach rozpowiadano o kamuflażu pastiszu czy wręcz apokryfie sarkastycznego autora, który już siedząc na walizkach przed podróżą za ocean kreślił swój list do referenta z obowiązkiem nieujawniania nazwiska twórcy.

Wśród innych imprez towarzyszących znalazły się wystawy „Małe formy grafiki polskiej — Łódź 87” w Galerii Sztuki BWA, „Współczesne wydawnictwa bibliofilskie bibliotek polskich” w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Waryńskiego oraz wystawa „Z dziejów książki dziecięcej” w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego.

W drugim dniu Zjazdu przed spotkaniem towarzyskim w łódzkim Klubie Naukowców odbyła się bibliofilska aukcja 202 druków, którą prowadził Janusz Płóciennik.

Katalog aukcji opracowali Ireneusz Domienik i Stanisław Kołodziejczyk. Najwyższą cenę 15 000 zł osiągnęła Owidiusza Nazona *Sztuka kochania* (Warszawa 1922) w skórzanej oprawie ze złoceniami, sygnowana przez Radziszewskiego.

Podczas zjazdu zanotowano przebieg autentycznej rozmowy:

Pani recepcjonistka w hotelu zamieszkiwanym przez zaproszonych gości pyta jednego z organizatorów.

— Proszę pana, kim są i czym się zajmują ci bibliofile?

— Są to miłośnicy książki, zajmują się piękną książką.

Dziewczę z recepcji z bliskim przerażeniem w oczach woła:

— Co? jedną???

W ekstraordynaryjnym wystąpieniu prezes Zarządu Głównego TPK, Michał Hilchen, podkreślił zasługi Michała Kuny, najwybitniejszego łódzkiego bibliofila i bibliotekarza, spadkobiercy idei Smolika w zakresie organizacji bibliofilstwa w Łodzi i edytorstwa pięknej książki. Profesor Nienadzwyczajny Rehabilitowany Członek Rzeczywisty przedstawił konspekt obszernego podręcznika dla profesorów wszechnauk i moli książkowych pt. *Fenomenologia Kuny, czyli Zarys kunologii ogólnej*, wydane przez Bibliofilski Instytut Wydawniczy jako Prace Katedry Kunoznawstwa Bibliofilskiej Akademii Nauk, Sztuk i Umiejętności w Kunogrodzie, nakładem autora i Rodziny „w sobie wiadomej a ściśle ograniczonej liczbie egzemplarzy, u przyjaznych drukarzy we właściwym miejscu i porze”. W punkcie 6 rzeczzonego prospektu wydawnictwa czytamy: „Fenomen Kuny i jego atrybuty: a) Kuna jaki jest każdy widzi, a jak nie widzi, to nie wart być bibliofilem, b) głębię wnętrza Kuny każdy czuje, a jak nie czuje, to patrz punkt a, c) błyskotliwość, erudycja, charme, d) niezwykłość, nieopowtarzalność, nieopisywalność”.

Uczestnicy łódzkiego Zjazdu Bibliofilów z żalem rozjeżdżali się lub rozchodzili do domów, unosząc ze sobą piękne wspomnienia z trzydniowego sympozjum miłośników pięknej książki.

INFORMUJEMY AUTORÓW, że dysponując niewielką objętością numerów nie możemy kwalifikować do druku artykułów przekraczających 8—10 znormalizowanych stron (30 wierszy) maszynopisu. Artykułów nie zamówionych przez redakcję nie zwracamy. Zastrzegamy sobie prawo do skracania, aduścacji tekstów, nadawania własnych tytułów. Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada.

ANNA KWIATKOWSKA

Najbardziej lapidarnie zadania bibliotek szkolnych w zakresie gromadzenia zbiorów zostały ujęte w „Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania” (1985 nr 5 poz. 31):

Gromadzenie zbiorów powinno odbywać się zgodnie z profilem programowym i potrzebami placówki na podstawie analizy posiadanych zbiorów oraz dezyderatów uczniów i nauczycieli z wykorzystaniem prospektywnych i bieżących wydawnictw bibliograficznych i informacyjnych.

Realizacja tych zadań powinna przebiegać według nakreślonych planów — perspektywicznego i bieżącego.

W planie perspektywicznym Zespołu Szkół Budowlanych w Radomiu zakłada się pełne zaspokajanie potrzeb czytelnicych w zakresie lektur i podręczników, które obowiązują obecnie i które będą obowiązywały w związku z wdrożeniem nowych programów nauczania. Mając na uwadze nowe tendencje kształcenia planuje się dalsze zakupy wydawnictw ogólnoinformacyjnych i słownikowych. W planie bieżącym uwzględnia się zakup książek umożliwiających realizację programów nowych przedmiotów — religioznawstwa, przysposobienia do życia w rodzinie, ochrony środowiska i propedeutyki filozofii, informacji naukowej z elementami naukoznawstwa. Planuje się również zakup wydawnictw o charakterze popularnonaukowym, naukowym, samokształceniowym, książek z literatury pięknej, z dziedziny wychowania i psychologii, pozycji związanych z rozwijaniem zainteresowań i uzdolnień uczniów, a także literatury o charakterze rekreacyjnym.

Zakup książek z przedmiotów zawodowych mieszczących się w profilu szkoły odbywa się na podstawie aktualnych wykazów podręczników dla szkół zawodowych oraz znajomości programów poszczególnych przedmiotów. Zakup podręczników do przedmiotów ogólnokształcących regulują wykazy w „Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania”.

Uzupełnianie księgozbioru wspiera się na stałym wykorzystywaniu źródeł informacji o książce — prospektywnych i bieżących planów wydawniczych, informacji księgarskiej i bibliograficznej, w tym również prowadzonej przez środki masowego przekazu. Realizowane są bardzo atrakcyjne oferty księgarń wysyłkowych, uwzględnia się książki zalecane do biblio-

tek szkolnych przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania. Również dezyderaty nauczycieli i uczniów mają wpływ na dokonywane zakupy.

Przy planowaniu zakupu należy uwzględnić obowiązujące normy ilościowe. Konieczna jest więc znajomość już posiadanego księgozbioru. Uzyskuje się ją głównie dzięki katalogowi prowadzonemu na bieżąco, systematycznie aktualizowanemu, który może udzielić informacji, czy dana książka jest w bibliotece i w jakiej ilości egzemplarzy.

Jednak nawet najlepiej prowadzony katalog nie zawsze daje odpowiedź na szereg istotnych pytań, np. jakie książki zostały ostatnio zakupione do biblioteki, które pozycje są zdekompletowane, a które ukazują się częściami w dłuższym okresie czasu.

Wymienione niedogodności można zniwelować przez wprowadzenie, obok katalogu jako podstawowego źródła informacji, systemu kartotek. W bibliotece Zespołu Szkół Budowlanych w Radomiu taki system funkcjonuje, a składa się nań 7 kartotek.

Kartoteka dezyderatów — tworzą ją karty z opisem bibliograficznym książek (bez podręczników i lektur), pochodzące głównie z „Zapowiedzi Wydawniczych”, a także dezyderaty czytelników. Przed włączeniem każdy opis konfrontuje się z katalogiem w celu ustalenia liczby potrzebnych egzemplarzy. Układ kart jest działowy, co sprzyja unikaniu jednostronności w kompletowaniu zbiorów. Na kartach będących dezyderatami czytelników również zaznacza się ile egzemplarzy trzeba zakupić. Kartoteka ułatwia zakup zwłaszcza nowości wydawniczych.

Kartoteka przybytków — złożona z kart katalogowych książek nowo nabytych, zestawiona jest w porządku alfabetycznym autorów, co ułatwia szybkie odszukanie sprawdzanych pozycji. Ze względu na czysto praktycznych wykorzystuje się karty przeznaczone do włączenia do katalogu. Kartoteka daje pełną informację o strukturze rzeczowej i ilościowej ostatniego zakupu.

Kartoteka kontynuandów — jest rejestracją wydawnictw ukazujących się częściami, służy do kompletowania dzieł z odpowiednich części i w określonej liczbie egzemplarzy. Umieszczone na kartach sygnatury zapobiegają sklasyfikowaniu

następnych tomów do innych działów. Układ kart jest alfabetyczny według autorów.

Kartoteka dekompletów zawiera zestawione w alfabetycznym porządku nazwisk autorów karty wielotomowych pozycji, które uległy zdekompletowaniu. Podana u dołu każdej karty liczba egzemplarzy przypomina, ile należy ich nabyć.

Kartoteka lektur — utworzona na podstawie nowego programu języka polskiego obejmuje wszystkie lektury w porządku alfabetycznym nazwisk autorów. Na każdej karcie podawana jest liczba egzemplarzy danego tytułu, a także informacja, czy jest to lektura podstawowa, czy uzupełniająca i do której klasy. Daje to pogląd na aktualny stan zaopatrzenia biblioteki w lektury i ułatwia racjonalne prowadzenie dalszych zakupów.

Kartoteka podręczników przedmiotów zawodowych — powstała na bazie 10 programów nauczania dla technikum i zasadniczej szkoły zawodowej w dziesięciu specjalnościach budowlanych, a także przy wykorzystaniu wykazu podręczników i książek pomocniczych dla szkół zawodowych na rok 1986/87. Układ jak w kartotece lektur.

Kartoteka podręczników przedmiotów ogólnokształcących obejmuje obecnie tylko podręczniki klas pierwszych, zestawione na podstawie wykazu podręczników przedmiotów ogólnokształcących na rok 1986/87 zamieszczonego w „Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania” (1986 nr 3 poz. 25). Będzie sukcesywnie uzupełniana w latach następnych równoległe z wchodzącym programem. Układ kart alfabetyczny według autorów. Kartoteka umożliwia planowy i racjonalny zakup brakujących podręczników.

Wprowadzenie kartotek jako narzędzia informacji przy zakupie zbiorów znacznie wzbogaca warsztat pracy bibliotekarza, a także przynosi wymierne korzyści bibliotece i szkole. Kartoteki:

- umożliwiają planowanie gromadzenia zbiorów;
- ułatwiają zakup nowości wydawniczych,
- informują czytelnika o nowościach zakupionych przez bibliotekę,
- pomagają w likwidowaniu dekompletów,
- ułatwiają zakup prac wielotomowych ukazujących się w dłuższym okresie czasu,
- uwzględniają dezyderaty czytelników, dzięki czemu mogą oni wpływać na zakup interesujących ich książek,
- stwarzają możliwość pełnego zaopatrzenia biblioteki w potrzebne lektury i podręczniki,
- wpływają na racjonalność zakupów eliminując dublowanie zakupionych już pozycji.

OPRACOWANIA

Biblioteka szkolna. Przewodnik dla bibliotekarza pod red. Emilii Białkowskiej. Warszawa 1977.

Drzewiecki Marcin: Współczesna biblioteka szkolna. Warszawa 1980.

Kochmańska Wanda, Puzio Krystyna, Rotajewski Jerzy: Biblioteka, Cz. 1. Organizacja biblioteki, gromadzenie i opracowanie zbiorów bibliotecznych. Katowice 1979.

Remerowa Krystyna: Gromadzenie zbiorów w bibliotece. W: Bibliotekarstwo naukowe. Warszawa 1956.

Szocki Józef: Gromadzenie zbiorów bibliotecznych. Zagadnienia wybrane. Wrocław 1979.

Wołosz Jan: Organizacja biblioteki i kierowanie jej działalnością. Warszawa 1974.

OPINIE • REFLEKSJE • KOMENTARZE • OPINIE • REFLEKSJE

KRZYSZTOF STRZELECKI

Trzeba się chyba zacząć zastanawiać, czy zdaje egzamin podwójna zależność bibliotek gminnych — inna w sprawach merytorycznych, inna w administracyjnych. Bibliotekarki mają więc dwóch panów — tego od zatrudnienia, który zwykle spełnia ma większego wpływu na poczynania żką — i tego od spraw fachowych, który nie ma większego wpływu na poczynania administracji kulturalnej w gminach. Może co najwyżej prosić... Obaj decydenci

mają często różne wymagania wobec swoich placówek. Na przykład pracownikowi Urzędu Gminy w Krzywdzie wystarczą częste sprawozdania z imprez, bo „nie ma czasu na wszystkie chodzić”. A sprawozdanie... wiadomo, papier wiele wytrzyma. Władze biblioteczne z kolei pomagają: kontrolują (osobiście) pracę fachową. Jednak jest to często przysłowiowa czynność Syzyfa, bo wobec stanu lokalowego niektórych bibliotek...

„Tygodnik Siedlecki” nr 39/1987

W naszej bibliotece

Konspekt lekcji w klasie II szkoły podstawowej

ALINA MITAN

Cele dydaktyczno-wychowawcze:

- zapoznanie dzieci z biblioteką i jej urządzeniami,
- wzbogacanie słownictwa dotyczące go biblioteki,
- wdrażanie do właściwego zachowania się w bibliotece,
- wyrabianie prawidłowych nawyków czytelniczych, dbałość o czysty i estetyczny wygląd książek.

Środki dydaktyczne:

- wystawa książek dla dzieci,
- ilustrowany katalog kartkowy,
- kilka bardzo zniszczonych przez dzieci książek,
- karta książki, karty czytelnika, regulamin biblioteki,
- 6 barwnych ilustracji (prośb książek).

TOK LEKCJI

⊗ Przywitanie dzieci.

⊗ Wysłuchanie i rozwiązanie dwóch zagadek, które pomogą odpowiedzieć na pytanie, gdzie się znajdujemy i o czym będziemy mówić:

Pełno w niej znaczków
Niby ziaren maczku,
Czasem bywa gruba,
A czasem znów cienka,
Uczy się z niej Kuba,
Uczy i Jagienka

(Odpowiedź — książka)

A teraz zagadka nowa —
10 liter ma to słowo,
A na końcu jest w nim „teka”.
Książka tam na ciebie czeka
Coraz inna, coraz nowa,
Zwie się...

(Odpowiedź — biblioteka)

⊗ Dzieci oglądają bibliotekę. Nauczyciel zwraca uwagę na napis „Zachowaj ciszę”. Głośno czytają napis i uzasadniają, że cisza sprzyja pracy z książką.

⊗ Wspólne wyjaśnienie terminu biblioteka.

⊗ Omówienie struktury zbiorów.

⊗ Utrwalenie pojęcia „regał” i zwrócenie szczególnej uwagi na regał z książkami dla kl. II., dla najmłodszych. Układanie zdań o regałach, liczenie regałów.

⊗ Obejrzenie wystawki „Najładniejsze bajki” i omówienie jej:

- dla kogo są te książki na wystawie?
- kto ma w domu bajki i jakie?

Dzieci wymieniają tytuły i ewentualnie autorów.

⊗ Zapoznanie z książką — nauczyciel rozdaje po jednym egzemplarzu i zwraca uwagę na:

- tytuł i autora książki,
- miejsce umieszczenia tytułu i nazwiska autora,
- ilustracje i ich rolę (dotyczą treści),
- rodzaj okładek (twarda, miękka) i cel (chroni książkę),
- różnicę między kartą a stroną (wprowadzenie pojęć).

⊗ Omówienie spisu lektury dla kl. II.

⊗ Ćwiczenie śródlekcyjne — piosenka o książce.

⊗ Nauczyciel objaśnia następujące pojęcia: księgozbiór, karta czytelnika, karta książki, katalog, czasopismo, książka odwiedzin, regulamin. Aby dzieciom ułatwić ich zapamiętanie, nauczyciel umieszcza na flanelografie odpowiednie napisy.

⊗ Zapoznanie dzieci z regulaminem biblioteki, zwrócenie uwagi na:

- plan wypożyczeń,
- sposób zachowania się w bibliotece i czytelnia,

— poszanowanie książek (dzieci oglądają wystawkę zniszczonych książek: „Kto mnie podarł i pochlapał, Warto by mu dać po łapach”).

⊗ Przy pomocy ilustracji umieszczonych na tablicy uczniowie próbują ustalić zasady postępowania z książką. Wspólnie układają zdania do ilustracji w formie życzeń książki. Zebrane i zapisane na arkuszu „życzenia książki” — dzieci głośno odczytują:

- dotykaj mnie tylko czystymi rękami,
- chcę być zawsze czysta i obłożona,
- kiedy przerywasz czytanie, używaj zakładki,
- nie plam mnie,
- podczas czytania zachowaj właściwą postawę.

⊗ Wprowadzenie zabawy. Dzieci otrzymują karteczki, jedno z nazwiskiem autora, drugie z tytułem książki. Te same tytuły są na wystawce. Dzieci mają zadanie dobrać się parami (autor ze swoją książką). Potem śpiewają wspólnie piosenkę o książce.

⊗ Powtórzenie materiału:

- co to jest księgozbiór?
- wskaż kartę czytelnika i powiedz, czego można się z niej dowiedzieć,

- gdzie znajdują się katalogi?
- wymień znane tytuły czasopism,
- o czym mówi regulamin?

● Praca domowa — zapisz 3 życzenia książki.

● Dzieci składają uroczyste ślubowanie:

Ja, uczeń Szkoły Podstawowej nr 11 we Wrocławiu, uroczyste ślubuję i przyrzekam szanować cię, książko, oraz korzy-

stać z Twoich rad i mądrości, bo jesteś najwierniejszym przyjacielem, który nigdy nie zdradzi.

● Dzieci otrzymują od nauczyciela lektymację czytelnika.

● Starsza koleżanka z Koła Miłośników Książki recytuje wiersz „Witam Cię kartek szelestem...” lub inny.

● Pożegnanie.

JERZY BEDNARZ

Prawo biblioteczne

WALORYZACJA PŁAC BIBLIOTEKARZY WYGNAGRZADZANYCH WEDŁUG ZASAD USTALONYCH DLA PRACOWNIKÓW UPOWSZECHNIANIA KULTURY.

Z dniem 1 września br. weszły w życie nowe tabele wynagrodzeń zasadniczych i dodatków funkcyjnych pracowników działalności podstawowej (w tym bibliotekarzy) oraz pracowników administracyjnych i obsługi.

Towarzyszące tabelom pismo Departamentu Ekonomicznego Ministerstwa Kultury i Sztuki z dnia 15 września 1987 r. E-IV-10/31/77/87) stwierdza:

a) podniesienie górnego pułapu funduszu premiowego z 10% do 20% płac zasadniczych. Należy pamiętać, że została stworzona możliwość prawna, a jej skonkretyzowanie zależy od posiadanych przez bibliotekę środków osobowego funduszu płac,

Tabele wynagradzania zasadniczego i dodatków funkcyjnych pracowników działalności podstawowej

grupa wynagrodzenia zasadniczego	miesięczna kwota w złotych	stawki dodatku funkcyjnego	miesięczna kwota w złotych
1	7 500—15 000	1	1 000—2 000
2	8 200—15 500	2	1 200—2 300
3	8 900—16 000	3	1 500—2 600
4	9 600—16 500	4	1 800—2 900
5	10 300—17 000	5	2 100—3 200
6	11 000—17 500	6	2 400—3 500
7	11 700—18 000	7	2 800—3 900
8	12 400—18 500	8	3 200—4 300
9	13 200—19 000	9	3 600—4 700
10	14 000—20 000	10	4 000—5 100
11	14 800—21 000	11	4 400—5 500
12	15 600—22 000	12	4 800—6 000
13	16 400—23 000	13	5 300—6 500
14	17 200—24 000	14	5 800—7 000
15	18 000—25 000		6 500—8 000

**Tabela wynagrodzenia i dodatków funkcyjnych
pracowników administracyjnych i obsługi**

grupa wynagro- dzenia za- sadniczego	miesięczna kwota w złotych	stawki do- datku fun- kcyjnego	miesięczna kwota w, złotych
1	7 000—9 500	1	1 000—2 000
2	7 100—10 200	2	1 200—2 300
3	7 200—10 900	3	1 500—2 600
4	7 300—11 600	4	1 800—2 900
5	7 400—12 300	5	2 100—3 200
6	7 500—13 000	6	2 400—3 500
7	7 600—13 700	7	2 800—3 900
8	7 800—14 400	8	3 200—4 300
9	8 200—15 100	9	3 600—4 700
10	8 900—15 600	10	4 000—5 100
11	9 600—16 300	11	4 400—5 500
12	10 300—17 000	12	4 800—6 000
13	11 000—17 500	13	5 300—6 500
14	11 700—18 000	14	5 800—7 000
15	12 400—18 500		
16	13 200—19 000		
17	14 000—20 000		
18	14 800—21 000		
19	15 600—22 000		
20	16 400—23 000		

b) nie zostały zmienione przepisy określające wymagania kwalifikacyjne,

c) oprócz podanych wyżej nowych stawek wynagrodzenia zasadniczego i dodatków funkcyjnych oraz granicy funduszu premiowego nie zostały zmienione pozostałe postanowienia uchwał nr 158 i 159 Rady Ministrów z dnia 14 października 1985 r.

Na marginesie tych zmian należy odnotować, że po raz kolejny nie została wykorzystana okazja do poprawy struktury tabel, o co wnioskowało m.in. środowisko bibliotekarskie. Jestem bardzo ciekaw, za pomocą jakich mierników autorzy tabel proponują różnicować wkład pracy pracowników, jeśli pomiędzy stawkami wynagrodzenia zasadniczego kolejnych grup od 1 do 5 tabeli administracji i obsługi różnice wynoszą równowartość aż 18 papierosów *carmen*. Taka drobiazgowość w miarę utraty siły nabywczej zło-

tówki staje się coraz bardziej komiczna. Jeszcze raz potwierdza się słuszność twierdzenia, że najtrwalsze są przewidywania.

ZMIANA WYNAGRODZEŃ PRACOWNIKÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH

W „Monitorze Polskim” nr 19 poz. 62 ukazała się *Uchwała nr 91 Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 1987 r. zmieniająca uchwały w sprawie zasad wynagradzania pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi*. Istotną zmianą dla środowiska bibliotekarskiego jest objęcie pracowników służby bibliotecznej i dokumentalistów służby informacji naukowej zatrudnionych w szkołach wyższych *Uchwałą nr 159 Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1982 r.* Do tej pory pracownicy ci byli wyłączeni z zakresu jej działania.

NOWE STAWKI WYNAGRODZEŃ ZA UDZIAŁ W POSIEDZENIACH KOMISJI RESORTOWYCH

Ustalone zostały nowe stawki wynagrodzeń na udział w posiedzeniach komisji resortowych (*Uchwała nr 101 Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1987 r.*, opublikowana w „Monitorze Polskim” nr 20 poz. 173). Wynagrodzenie wynosi od 250 do 600 zł dla przewodniczącego Komisji, od 200 do 400 zł dla członków i sekretarza Komisji. Stawkę tę mogą być, w przypadku braku innych przepisów prawnych, stosowane posiłkowo — za zgodą jednostki nadrzędnej — jako podstawa prawna do wynagrodzeń za udział w różnego rodzaju gremiach powoływanych w bibliotekach. Zasadniczym warunkiem jest oczywiście, by praca w komisji nie była odpłacana w ramach umowy o pracę (tj. by nie wchodziła do zakresu obowiązków służbowych). Posiedzenia takich komisji nie mogą odbywać się w godzinach pracy. Stawek tych nie można również stosować w odniesieniu do udziału w komisjach świadczonych na zasadzie pracy społecznej. Nowe stawki weszły w życie z dniem 23 lipca 1987 r.

NOWE STAWKI ZA UŻYWANIE POJAZDÓW DO CELÓW SŁUŻBOWYCH

W „Monitorze Polskim” nr 19 poz. 165 ogłoszone zostało zarządzenie ministra komunikacji z dnia 29 czerwca 1987 r. w sprawie używania pojazdów samochodowych do celów służbowych. Wprowadzono m.in. nowe stawki za jeden kilometr przebiegu dla:

1. samochodu osobowego do 900 cm³ — 12 zł,
2. samochodu osobowego powyżej 900 cm³ — 16 zł,
3. motocykla — 6,80 zł,
4. motoroweru — 3,90 zł.

W razie użytkowania motocykla lub motoroweru w wyjątkowo trudnych warunkach terenowych, kierownik jednostki organizacyjnej może podwyższyć te stawki, nie więcej jednak niż o 20%.

Zezwolenie na używanie własnego pojazdu do celów służbowych mogą otrzymać kierownicy jednostek organizacyjnych, ich zastępcy oraz pracownicy inspekcyjno-kontrolni wykonujący swe czynności poza miejscem stałego zatrudnienia, a w szczególności uzasadnionych przypadkach inni pracownicy, których charakter pracy wymaga stałego używania pojazdu do celów służbowych. Pracownikowi, który używa stale swojego pojazdu do celów służbowych w jazdach lokalnych, może być przyznany miesięczny ryczałt pieniężny wynikający z przemnożenia wyżej podanej stawki za kilometr przebiegu przez limit, który może wynosić:

1. za używanie samochodu osobowego:
  - a) na obszarze gminy lub miasta do 100 tys. mieszkańców — do 270 km,
  - b) w miejscowościach od 100 tys. do 250 tys. mieszkańców — do 360 km,
  - c) w miejscowościach powyżej 250 tys. mieszkańców oraz w razie gdy przejazdy lokalne odbywają się na obszarze dwóch lub więcej gmin — do 500 km,
2. za używanie motocykla — do 320 km,
3. za używanie motoroweru — do 210 km.

Miesięczny ryczałt wypłaca się z dołu na podstawie pisemnego oświadczenia pracownika o używaniu własnego pojazdu do celów służbowych w danym miesiącu. Miesięczny ryczałt nie przysługuje za okres urlopu, delegacji służbowej oraz nieobecności w pracy z innych powodów. Za każdy taki dzień należy potrącić 1/23 kwoty ryczałtu. Wydatki jednostek organizacyjnych z tytułu zwrotu pracownikom należności za używanie do celów służbowych pojazdów stanowiących ich własność zalicza się do kosztów podróży służbowych tych jednostek. Pracownikom, którym został przyznany ryczałt miesięczny na jazdy lokalne, nie przysługuje prawo do korzystania w jazdach lokalnych z pojazdu służbowego jednostki, jak też zwrot kosztów za przejazd taksówkami lub innymi środkami komunikacji publicznej. Zarządzenie określa również zasadę, że pracownik, który używa pojazdu służbowego do celów pozasłużbowych, jest obowiązany do zwrotu kosztów przejazdu na warunkach pełnej odpłatności. Nowe zasady obowiązują od 1 kwietnia 1987 r.

ZMIANA WYNAGRODZEŃ ZA PRACĘ WYDAWNICZE

Zmieniono nadto zarządzeniem ministra kultury i sztuki z dnia 27 sierpnia 1987 r. w sprawie wynagrodzenia za prace wydawnicze w zakresie publikacji nieperiodycznych. Podwyższone o 50% stawki obowiązują od 4 września 1987 r. Omawiane zarządzenie dotyczy m.in. stawek za maszynopisanie i korekty; zostało opublikowane w „Monitorze Polskim” nr 25 poz. 201.

NOWE STAWKI WYNAGRODZEŃ RZECZOWNAWCÓW

Nowe stawki wynagrodzeń rzeczoznawców za opracowanie ocen i opinii ustaliło zarządzenie ministra pracy, płac i spraw socjalnych z 25 lipca 1987 r., dostępne w „Monitorze Polskim” nr 24 poz. 196. Stawki, wynoszące obecnie od 200 do 350 zł za godzinę pracy, weszły w życie z dniem 20 sierpnia 1987 r.

40 lat bibliotek publicznych w Gorzowie Wielkopolskim

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wlkp. powołana do życia we wrześniu 1975 r. jest kontynuatorką działalności dwu placówek: Miejskiej Biblioteki Publicznej i Powiatowej Biblioteki Publicznej. Obie formalnie rozpoczęły funkcjonowanie 1 listopada 1947 r., choć ich zaczątki datują się już od r. 1946, kiedy to przystąpiono do gromadzenia zbiorów pochodzących najczęściej z darów społeczeństwa i Polskiego Związku Zachodniego, a także z niewielkich zakupów dokonywanych ze środków władz miejskich.

Pierwszą siedzibą obu bibliotek był lokal przy ul. Drzymały 13, a pierwszym pracownikiem i później kierownikiem MBP — Anna Sawicz, zaś PBP — Wacław Krzywicki.

Zgodnie ze swą funkcją, Biblioteka Miejska skupiła się na gromadzeniu zbiorów i udostępnianiu ich mieszkańcom miasta, a Powiatowa zajęła się organizowaniem sieci bibliotek na terenie powiatu gorzowskiego, w skład którego wchodziło wtedy 7 gmin oraz 3 miasta. Własnej wypożyczalni PBP nie prowadziła, zaopatrywała jednak wymiennymi komplectami książek biblioteki nadzorowane.

Po pięciu latach działalności MBP dysponowała księgozbiorem wielkości 9360 wol., obsługiwała 2737 czytelników, z kolei PBP nadzorowała 10 bibliotek, w których ze zbiorów liczących 29 329 wol. korzystało 5662 czytelników. Rok 1952 był znaczącą datą dla rozwoju Biblioteki Miejskiej — placówka ta otrzymała samodzielną siedzibę, budynek przy ul. Łokietka 37, obecnie locum WBP. Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte w historii MBP, okres kierowania nią najpierw przez Janinę Oszczędłowską, a zwłaszcza później przez Danutę Land, to czasy prawdziwego rozkwitu. Powstało wtedy 5 filii bibliotecznych na terenie Gorzowa, odbywały się liczne spotkania autorskie i imprezy popularyzatorskie, dbano o potrzeby środowiska, pracę charakteryzowała fachowość i dobra organizacja.

Rozwijała się też sieć bibliotek w powiecie. Po zmianach administracyjnych liczyła 17 placówek. Sama Biblioteka Powiatowa pod kierownictwem Jadwigi Wójcik nie miała szczęścia do warunków pracy — czterokrotnie zmieniała siedzibę, do końca swego istnienia dysponowała pomieszczeniami więcej niż skromnymi. Mimo trudności skutecznie pomagała terenowi udzielając pomocy metodycznej, organizując szkolenie kadry, inicjując formy pracy oświatowej.

Ostatnie 5-lecie istnienia Biblioteki Miejskiej charakteryzował dalszy rozwój

sieci filii miejskich — powstały 4 nowe agendy. Czytelnictwo nadal wzrastało, coraz boleśniej jednak dawały znać o sobie kłopoty lokalowe, niedostatki w wyposażeniu, które nie omijały także, już dwudziestu, bibliotek w powiecie.

Z dniem 1 czerwca 1975 r. Gorzów Wlkp. zyskał rangę miasta wojewódzkiego, a co za tym idzie powołano do życia Wojewódzką Bibliotekę Publiczną. Wchłonęła ona obie omawiane placówki, a jej siedzibą stał się dotychczasowy budynek Biblioteki Miejskiej. Zgodnie ze statutem nowa WBP objęła nadzorem merytorycznym biblioteki i ich filie w 39 miastach i gminach, z podziałem na 9 (sukcesywnie później rozwiązywanych) rejonów. „Stan posiadania” Biblioteki po pierwszym półroczu jej istnienia był następujący: około 194 500 wol. zbiorów, ponad 15 000 czytelników i prawie 375 500 wypożyczeń. Kadra podstawowa liczyła wówczas 37 osób, z których 20 miało kwalifikacje bibliotekarskie.

W ciągu minionych 11 lat przybyło w Gorzowie 9 filii bibliotecznych, a wśród nich agendy specjalistyczne: Filia Zbiorów Naukowych, Filia Książki Mówionej, Filia Zbiorów Audiowizualnych. Prawie podwoiła się wielkość zasobów bibliotecznych, zgromadzono pokaźny, bo ponad 45-tysięczny, zespół dokumentów specjalnych. Czytelnictwo mimo niektórych „lat chudych” osiąga coraz lepszy poziom — 23 900 czytelników to więcej niż co piąty mieszkaniec miasta korzystający z księgozbioru WBP, z którego dokonano łącznie ponad 500 000 wypożyczeń. Liczebnie rozrosła się też obsada kadrowa, niemniej dobre tradycje bibliotek Miejskiej i Powiatowej podtrzymują z pewnością ich byli pracownicy, którzy związali się z Biblioteką Wojewódzką. Wśród najbardziej oddanych wymienić trzeba Władysławę Izajasz, Magdalenę Pisklak, Irenę Walter, Reginę Florek, Wiesławę Sabiło, Annę Aszenberg.

Mimo wielu w pracy gorzowskich bibliotek niedostatków, których wyeliminowanie wykracza często poza możliwości wyłącznie środowiska bibliotekarskiego, prawdziwym powodem do zadowolenia jest bliska już perspektywa zmiany siedziby „centrali” WBP — będzie nią przekazany przez władze miejskie obiekt o pewnych walorach zabytkowych, usytuowany prawie w centrum miasta, na skraju uczęszczanego przez gorzowian „Parku Róż”. Niestety nie rozwiąże on całkowicie problemów lokalowych Biblioteki, znacznie jednak jej warunki pracy poprawi.

L.KOTECKA

Z ZAGRANICY

BIBLIOTEKA DLA NIEWIDOMYCH I NIEDOWIDZĄCYCH W HADZE, założona przed stu laty, ma w swoich zbiorach ponad 25 tys. tytułów nagranych na kase-ty „książek mówionych”. W nagraniach kaset 249 etatowym pracownikom poma-ga społecznie blisko 700 lektorów. Każ-dego dnia bibliotekę opuszcza ok. 3 tys. przesyłek z kasetami lub książkami, Usłu-ga jest bezpłatna.

Z KRAJU

WZÓR OSOBOWY BIBLIOTEKARZA — sesję pod tym hasłem zorganizował w Koszalinie (8—9 IX) miejscowy Zarząd Okręgu SBP. Zaproszeni zostali pracow-nicy bibliotek noszących imiona bibliote-karzy oraz przedstawiciele wszystkich sie-ci bibliotecznych działających na terenie województwa koszalińskiego. Program se-sji obejmował referaty: doc. dr. hab. J. Wróblewskiego — „Helena Radlińska jako wyrazicielka narodowej roli książki”, doc. dr hab. Z. Zmigrodzkiego — „Etyka za-wodowa w praktyce współczesnego bi-bliotekarstwa”, mgr. G. Wozowczyk — „Wzór osobowy bibliotekarza małej bi-blioteki publicznej”. Warto dodać, że ko-szaliński Zarząd Okręgu SBP kontynuuje zbieranie danych na temat bibliotek no-szących imię bibliotekarza. Dotychczas uzyskano informację o 18 takich placów-kach. Ich wykaz postaramy się opubli-kować na łamach „PB”.

WARSZAWA. Uroczyste spotkanie z okazji 70-lecia Stowarzyszenia Bibliote-karzy Polskich zorganizował (15 IX) Za-rząd Okręgu Stołecznego SBP w Sali Bia-łej Pałacu Wilanowskiego. W programie znalazły się referaty: M. Brykczyńskiej — „Znaczenie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w rozwoju bibliotekarstwa pol-skiego” i I. Komasary — „Wilanowskie lektury króla Jana III”.

Z OKAZJI 70-LECIA STOWARZYSZE-NIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH WBP oraz Zarząd Okręgu SBP we Włocławku zorganizowały (21 IX) sesję popularno-naukową, której program obejmował re-feraty: prof. J. Kołodziejkiej — „Stan i perspektywy bibliotekarstwa polskiego do 2000 r.”, mgr. W. Adamca — „Warunki pracy współczesnego bibliotekarza w świe-tle wyników badań nad uczestnictwem w kulturze”, mgr B. Głowackiej — „Zarys

dziejów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich”.

„NASTOLATKI NIE LUBIĄ WIERSZY?” — konkurs pod tym hasłem ogłosiła Wo-jewódzka Biblioteka Publiczna w Bia-łymstoku. Konkurs przeprowadzono we współpracy ze szkołami podstawowymi w okresie od grudnia 1986 do maja 1987. Udział w nim wzięło ponad 1500 uczestni-ków, spośród których 61 nagrodzono i wyróżniono.

NATOLIN — WIELKA SYPIALNIA WARSZAWY — otrzymał pierwszą wy-pożyczalnię książek dla dorosłych i mło-dzieży.

DAR POLONII, 3550 książek otrzymała w darze od fundacji charytatywnej Kongre-su Polonii Amerykańskiej Biblioteka Po-litechniki Gdańskiej. Są wśród nich ksią-żki o profilu naukowo-technicznym w ję-zyku angielskim, dotyczące m.in. syste-mów mikroprocesorowych.

PRYWATNA WYPOŻYCZALNIA PO-WSTAŁA W KATOWICACH. Agencja „Bestseller” dostarcza książki do domu klienta na podstawie zamówienia telefo-nicznego lub listowego. Usługa jest oczy-wicie odpłatna — 20 zł za dobę i 75 zł za dostarczenie do domu. W przypadku zgub-ienia lub zniszczenia książki wypożycza-jący zobowiązany jest zwrócić jej 10-krot-ną wartość rynkową, która uwidoczniła jest na każdym wypożyczonym tomie.

REKORDOWĄ KWOTĘ 2 MLN 5 TYS. ZŁ zapłacił na aukcji prywatnych kolekcjonerów w Łodzi anonimowy nabywca za książkę Sebastiana Münstera *Kosmo-grafia* (Bazylea 1628).

2350 DOLARÓW kosztowała Miejską Bi-bliotekę Publiczną im. L. Waryńskiego w Łodzi 32-tomowa *Encyclopaedia Britannica*. Zakupu dokonano na Targach Książki w Warszawie.

SPRZEDAŻ KSIĄŻKI POPRZEZ BIBLIO-TEKI (z pominięciem „Domu Książki”) prowadzi WiMBP w Koszalinie.

PERSONALIA

Zofia Płatkiewicz — od 34 lat związana z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Poznaniu, od r. 1974 — wicedyrektor tej placówki, wiceprzewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich — została laureatką tegorocznej nagrody wojewódzkiej za upowszechnia-nie kultury w Poznaniu. Serdecznie gratulujemy!